

BILTEN SLOVENSКИH KATOLIŠKIH IZOBRAŽENCEV (SKI)
IN SOCIALNE AKADEMIJE

LETNIK 13

ŠTEVILKA 2 ■ AUGUST 2008

Društvo Slovenski katoliški izobraženci (SKI)

Pred drugo svetovno vojno so se slovenski katoliški izobraženci zbirali pod okriljem *Akadskega starešinstva*, ki je nato nadaljevalo delo v Argentini, kjer deluje še danes. V matični Sloveniji je začel zbirati izobražence Jože Strgar, univ. dipl. ing. hort, ob pomoči p. Mihe Žužka in pozneje dr. Janeza Grila, že od leta 1983. Doma in na tujem so organizirali več predavanj s perečimi temami in se udeležili mednarodnih srečanj s katoliškimi izobraženci iz evropskih držav. Dne 2 marca 1985 so v Ljubljani organizirali mednarodni mini simpozij z naslovom *Pogovor o miru*. Šele v tem letu so v cerkvenem okviru ustanovili *Komisijo za izobražence*, saj tedaj ni bilo mogoče niti misliti, da bi se organizirali kot civilnopravno društvo. Komisija je v letu 1987 prerasla v *Medškofijski odbor za izobražence (MOI)*, ki ga je Jože Strgar vodil do leta 1990. Odbor je svojo dejavnost še razširil in se vključil v mednarodno organizacijo katoliških izobražencev *Pax Romana*. Izoblikovalo se je pravo gibanje s številnimi domačimi in mednarodnimi prireditvami.

Po zmagi demokracije je večina vodilnih članov MOI odšla v politiko, in vse je bilo treba začeti znova. Jeseni leta 1994 smo ustanovili civilno pravno organizacijo društvo *Slovenski katoliški izobraženci (SKI)*, ki od leta 1996 izdaja interno glasilo *Zrno SKI*. Podružnice SKI so zaživele tudi po Sloveniji. Skoraj redno prirejamo predavanja in razprave o perečih družbenih temah.

Slovenski katoliški izobraženci smo z mednarodno pomočjo in ob sodelovanju *Inštituta za filozofijo in družbeno etiko pri Teološki fakulteti v Ljubljani* leta 1997 ustanovili *Socialno akademijo (SAK)*, ki je ob sodelovanju *Društva za trajne človekove vrednote Perennia* in *Mladinskega ceha* leta 2004 postala samostojni zavod Socialna akademija (SAK). **SAK** je svojimi enotami: **izobraževanje, raziskovanje in kulturne dejavnosti** prostor formacije mladih in odraslih **za družbeno odgovorno delovanje v javnem in zasebnem življenju, v tržnem gospodarstvu in v civilni družbi**. Zavod SAK je ustanova nacionalnega pomena, saj je preko visoko strokovnih sodelavcev vpeta v družbeno dogajanje v Sloveniji in širše. Glavne dejavnosti zavoda SAK so: **osnovni študijski program SAK, izobraževalni seminarji, kulturni in izobraževalni večeri, srečanja diskusijske kavarne, izdajanje publikacij, programi za promocijo znanosti, promocija podjetništva, organizacija kulturnih prireditev in natečajev, mednarodne dejavnosti, posebno glede delavskih vprašanj. Doslej je na osnovnem študijskem programu diplomiralo 200 slušateljev SAK**

Več o Socialni akademiji, še posebej o osnovnem študijskem programu SAK si oglejte na www.socialna-akademija.si.

ZRNO, Interno glasilo SKI

Ljubljana, avgust 2008, letnik XIII, številka 2

Izdaja Društvo SKI, Janeza Pavla (Zrinjskega) 9, 1000 Ljubljana

TRR: Raifeisen Krekova banka 24200-9003989427

tel. : (01) 430 5370

domača stran: www.drustvo-ski.si; e-pošta: ski@drustvo-ski.si

Urednik: dr. France Cvelbar

Oblikovanje naslovnice: Jan Kocbek

Naklada 800 izvodov

ISSN 1408-1911

Prof. Justin Stanovnik ***osemdesetletnik***

Prof. Justin Stanovnik, duhovni steber našega društva, je v marcu dopolnil 80 let svojega bogatega življenja. Rojen je bil v okolici Horjula kot zadnji od desetih otrok. Njegova ožja domovina je bila zibelka slovenskega odpora proti komunističnemu nasilju, ki mu je bil priča že kot 14-letni fant. Pri šestnajstih letih je spoznal, da ne more biti več doma, saj so »vsi, ki so bili kaj vredni, odšli k domobrancem«. Tako tudi on. Bil je tam, kjer je mislil, da mora biti. Že naslednje leto pa je z veliko reko beguncev iskal pomoč in razumevanje na Koroškem. Vendar je usodnega maja 1945 doživel izdajo in prevaro. Padel je v krvniške roke. Končal je v taborišču nepopisnega nasilja, v Teharjah, vendar je zaradi mladoletnosti ostal pri življenju. Teharje pa so hodile za njim. Ko bi moral leta 1949 opravljati maturo na klasični gimnaziji v Ljubljani, so ga zaprli in bil je za dve leti obsojen na »družbeno

koristno delo«. Po enem letu, ki ga je preživel v različnih taboriščih, so ga izpustili. Po maturi je študiral klasično filologijo, nato pa še angleščino.

Čeprav je bil vrhunsko izobražen, odličen dijak in študent, mu je bil dopuščen prostor samo na robu. Lahko je poučeval le na osnovni šoli, in na strokovni šoli, in šele nazadnje je bil dvajset let profesor na srednji trgovski šoli. Med tem je ves svoj prosti čas posvečal spoznavanju družbenih pogledov humanističnih znanostih: filozofije, zgodovine, sociologije, politologije, lingvistike, estetike, etike. Da bi se uspešno branil pred totalitarno boljševisko ideologijo, si je moral ustvariti nov obrambni sistem, pravzaprav novo obrambno kulturo. Kot da bi se pripravljaj na dan D.

Ta dan, o katerem verjetno prof. Stanovnik ni niti sanjal, je res nastopil z osamosvojitvijo leta 1991. Odprl mu je možnost nadaljevati pravdo svojih mrtvih vojnih tovarišev, čemur je posvetil vse svoje preostale moči. Bil je med pobudniki društva Nova Zaveza, ves čas pa je urednik (pisano z velikimi črkami) revije Zaveza. V njej izstopa posebno s svojimi uvodniki, ki jih marsikateri naročnik revije težko pričakuje, saj v njih najde odgovore na vprašanja, ki jih postavlja čas. Osvetljeni so z zgodovinsko perspektivo in utemeljeni na dobrem poznavanju filozofskih, socioloških in etičnih osnov dogajanj našega trenutka. Zadnjih deset uvodnikov je v počastitev avtorjevega jubileja izdala založba Družina pod naslovom *Slovenija v senci nedokončane preteklosti*.

Prof. Stanovnik vztrajno izvršuje oporoko nesrečnih borcev za evropske vrednote, ki so jo podpisali s svojo srčno krvjo. Kot govornik je nastopil ob številnih odprtih spominskih plošč zamolčanim žrtvam komunističnega nasilja. V Zavezi pa je objavil tudi številne prispevke, v katerih na svoj pronicljiv način odkriva temine, v katere zabredejo ljudje, ki si lastijo pravico, da z nasiljem odločajo o usodi svojih sonarodnjakov, ki niso na »pravi strani«.

Jubilant se je brez oklevanja pogosto odzval prošnji, da je nastopil na občnih zborih našega društva. Brez njegovih vzpodbudnih besed društvo ne bi bilo to, kar je. Hvaležni mu zato v imenu vseh članov, prijateljev in podpornikov SKI izrekamo iskrene želje, da bi nam v Božjem varstvu, kot duhovni oče, še dolgo stal ob strani.

Justin Stanovnik

Slovenija – Posttotalitarna demokracija

Objavljamo nekoliko skrajšani uvodnik v reviji Zaveza, marec 2008, ki jo ureja avtor. Ta uvodnik je skupaj s še zadnjimi devetimi izšel v knjigi Slovenija v senci nedokončane preteklosti, ki jo je izdala založba Družina v počastitev avtorjeve osedesetletnice.

.....
Vseskozi smo vedeli, nismo se pa zavedali, da mora biti to naše osrednje spoznanje: **Država Slovenija je posttotalitarna demokracija.**

Ta okoliščina nas seznanja s tem, da volitve v državi kot je Slovenija, nikoli niso zgolj prostor potrjevanja ali menjavanja vodilnih garnitur, ampak hkrati vedno tudi prostor še nekega drugega in zelo drugačnega dogajanja, ki ga demokratični volilni mehanizem ne izključuje. **V posttotalitarnih demokracijah so volitve zmeraj tudi svojevrstni plebiscit za demokracijo.** Isti »grobi stroj zakonov« namreč lahko poganja ustanove pristno demokratične države in ustanove države, ki ima samo demokratično naličje.

V posttotalitarnih demokracijah morajo torej državljani biti opremljeni z neko politično kvalifikacijo, ki je državljanom etabliranih demokracij ni treba imeti. Če hočejo prispevati k utrjevanju demokratične kulture in demokratičnih tradicij, morajo znati razločevati med političnimi silami,

ki jih žene avtentični demokratični duh in silami, ki tega duha nimajo. Demokratična tradicija se, kot že beseda pove, ne zgradi naenkrat – zlasti ne v primerih, kot je Slovenija, kjer je bilo inicijatorjem nekdanjega totalitarnega izstopa iz civilizacije po obnovi političnega življenja dovoljena udeležba v tem življenju **brez vmesne karantene**, med katero bi se pregledali njihovi osebni in skupinski dokumenti. Ta spregled – ali pa to zavestno tveganje – je imelo neslutene posledice tako za tiste, ki so totalitarni boljševiski sistem vzpostavili in servisirali, kakor tudi za tiste »široke ljudske množice«, ki so se temu sistemu najprej podrejale, potem pa so, ko je seminar, ki jim ga je priredila zgodovina, trajal dovolj dolgo, lekcijo razumele in se vključile v proces demokratične prenove.

Ne eni, ne drugi niso bili takega duha, da bi v tem tveganju protagonistov demokratične obnove videli krenjto, ki kaže v novo smer; niso v njem videli državniškega dejanja nove države, ampak so prvi, po začetnem oklevanju,

spoznali, da se lahko mirno posvetijo reorganizaciji svojih sil, **drugi pa so se prepustili udobnemu pozabljanju** in začeli počasi verjeti, da to, skozi kar so šli, nazadnje ni bilo nič tako izrednega in nenavadnega. Tako so eni in drugi vstopili v demokratsko obdobje z nepristno zavestjo, le da so se eni tega zavedali, drugi pa ne. Zdaj je torej tako, da **eni v zavetju tega nesporazuma udejanjajo »novo politiko«, drugi pa se dajo kot nekoč spet izkoriščati.**

V takem specifičnem stanju smo Slovenci pred dvema opraviloma, katerih težavnost ni mogoče preveličati: dokončati moramo ponovno naselitev v civilizaciji in postaviti svojo prvo državo v zgodovini. **Noben drug narod v Evropi ni v tako zahtevnem času.** Njegovi pravi glasniki so zato tisti, ki nas rotijo, naj pridemo k sebi.

V obzorju našega védenja ni nihče tako impresivno pokazal na megalitsko zahtevnost prehoda iz totalitarizma v demokracijo, kot je to storil ruski disident Andrej Sinjavski z vprašanjem: »Ali je mogoče spremeniti piramide v partenon?« Vedno znova se v tem prehajanju kaj zgodi, kar nas spomni na umestnost te izostrene formulacije.

.....

VLOGA POLITIKE V POSTTOTALITARNIH DRUŽBAH

V takih razmerah dobi *politika* izstopajoč pomen. Če imajo izvorno demokratične sile v rokah parlamentarne vzvode oblasti, lahko do neke mere

legalno obvladujejo momente družbene moči, o katerih smo govorili zgoraj. Če pa tega mandata nimajo, lahko kot opozicija samo nemočno protestirajo. To je tisti razlog, ki **dela politiko v posttotalitarnih demokracijah neprimerno važnejšo** kot v demokracijah, ki jim ta obremenilni atribut ne pritiče.

.....

Če bi boljševiska elita z novolevičarskimi sopotniki, poleg centrov moči, ki jih že obvlada, dobila v roke še politične vzvode, bi se krog njene moči tako sklenil, da v prostor, ki bi ga ta krožnica omejevala, ne bi prodrla nobena kritika. Imeli bi **zaprto družbo**. Ne totalitarno, zakaj demokratske institucije bi še naprej obratovale, »grobi stroj« njihovih zakonov bi še naprej brnel, družba pa vseeno ne bi bila odprta, se pravi, izpostavljena celoti razuma. Ne bi bila normalna v evropskem pomenu te besede.

Gre za velike, lahko bi, ne da bi se bali očitkov, da pretiravamo, rekli, da gre za usodne reči. Lahko bi ponovili stavek, ki smo ga v tem komentarju že zapisali: **to, kar se bo zgodilo jeseni, ne bodo volitve, ampak plebiscit za demokratično kulturo ali proti njej.**

.....

POLITIČNA USTVARJALNOST

Država Slovenija je na začetku svoje poti in potrebuje zato **nadarjeno, prisebno in odgovorno politično elito,**

ki bi bila zavestno nasprotje boljševiski eliti, ki je postavila partijsko državo po drugi svetovni vojni. Ob tem nehote pomislimo na tiste tri ali štiri ljudi, ki so polagali temelje in kazali smernice povojni Evropi: Konrad Adenauer, Alcide De Gasperi, Robert Schuman, Paul Henri Spaak – delavci, vizionarji, ljudje stvariteljskega duha. Zlasti na začetku je treba institucijam države na čelo postavljati ljudi, ki jih bodo oblikovali v slogu visokega upravljalkega etosa. **Prvo skrb je treba posvečati celotni vodstveni strukturi države.**

V državah take velikosti kot je Slovenija morajo posamezni segmenti družbenega in političnega življenja delovati z večjo intenzivnostjo, da ne rečemo forsirano. Servisiranje majhne države je seveda manj zahtevno kot servisiranje srednje ali velike, a ne manj zahtevno proporcionalno s številom prebivalcev. Ko se je torej ob predlogu novega zakona o odvetništvu začelo govoriti, da ministrstvo za pravosodje – torej država – želi to sfero »disciplinirati«, smo zatem takoj zaznali nerazumevanje ali pa celo zavestno odklanjanje tega temeljnega načela. Država ne opravlja svoje temeljne naloge, če dovoli, da družbena področja, nad katerimi ima kakršnokoli ingerenco, niso »disciplinirana« – niso pripravljena za razumno ali celo optimalno delovanje. To mora politika doseči na vseh področjih, zlasti v šolstvu, zdravstvu, v znanostih, najbolj pa seveda na svojem – najbolj mora država disciplinirati sebe. Bojimo se, da bomo izrazili mnenje

velikega števila Slovencev, če bomo rekli, da je v Sloveniji še zelo veliko možnosti za povečanje funkcionalnosti celotnega sistema.

KONTINUITETA

Druga posledica eventualne zmage postboljševiske levice pa bi bilo **nadaljevanje utrjevanja prisotnosti nekdanje komunistične elite** v idejnem in institucionalnem smislu. Ko je 29. 5. 2007 nekdanji predsednik Milan Kučan v televizijskem dnevniku reagiral na neko, nanj se nanašajočo izjavo premiera Janeza Janše, nas ni opozorila nase toliko vsebina, pač pa spremljajoče okoliščine njegovega nastopa, (ki jih ni bilo mogoče spregledati). Ni namreč govoril kot nekdanji predsednik – kot upokojenec z nekimi zakonsko določenimi ingerencami, a vendar upokojenec – ampak kot človek, ki ima oblast. (To se v jeziku in načinu hitro opazi.) Ni govoril z distanco, z rezervo, samoomejevalno, kot bi k njegovemu sedanjemu položaju sodilo, ampak decidirano, tako kot je mogel govoriti nekoč, ko je bilo vsem že naprej jasno, da bo govoril resnico. Temu ustrezen je bil tudi aranžma, s katerim je nacionalka predstavila besede nekdanjega predsednika: kakor da jih izreka aktualni predsednik, kot da nikoli ne bo nehal biti predsednik. Prav nenavadno je na nas učinkovalo, da so oddajo (dnevnik ob 19. uri) začeli z njegovim nastopom in ga opremili z medijskim ambientom, ki gre prvemu človeku v državi. Niso ga uvrstili v drugi del oddaje, kamor bi po našem občutju

spadal neki odziv na neko izjavo. To nenavadno gesto smo razumeli tako, da nacionalna televizija še vedno upošteva protokol postboljševiške ikonografije.

Ob tem je v naši zavesti dobilo vidnejši pomen tudi geslo, ki se intenzivno ponavlja v postboljševiških kvartirjih: »Tranzicija je končana; nismo več v tranziciji.« (To seveda ni res. Na nekem televizijskem omizju (30. 5. 2007) je dr. Sandra Bašić Hrvatini, strokovnjakinja za medije na FDV, izjavila: »Tranzicija se je šele začela.«) Če bi se namreč uveljavilo mnenje, da je tranzicija končana, bi se od nekaterih ljudi odselile asociacije, ki so jih imeli s prejšnjim sistemom. Lahko bi nastopali kot povsem dostojni ljudje in bi lahko uživali privilegij odsotne prisotnosti.

MEDIJSKO ENOUMJE IN POLITIKA ULICE

Tretja stvar, ki bi z zmago leveice na jesenskih volitvah dobila potrditev in nov zagon, pa sta na eni strani *medijsko enoumje z njegovo naraščajočo nepresvetljenostjo, na drugi pa samozavest politične ulice*. Dejstvo, da polovica državljanov Republike Slovenije nima možnosti kupiti v kiosku zjutraj svojega časopisa, je temeljno dejstvo slovenske medijske resničnosti in v koničastem nasprotju s človekovo pravico do informiranosti in z demokratično zasnovo družbe, ki jo jamči Ustava, posebej 1. člen (Slovenija je demokratična republika.) in 5. člen (Država na svojem ozemlju varuje človekove pravice). Polovica

državljanov je torej brez svojega časopisa, druga polovica pa istočasno lahko izbira med bogatimi meniji. In vendar je 571 novinarjev in novinark podpisalo »peticijo zoper cenzuro in politični pritisk na novinarje«, ki skrbijo za te menije, in ta klic po intervenciji poslalo na nekaj sto evropskih kulturnih in političnih centrov. Ob to peticijo so se, ne glede na dejanske razmere in ustavne norme, postavili s svojo peticijo še »pesniki in pisatelji« (62), potem pa še »dramatiki, esejisti, uredniki in drugi intelektualci« (200), ki jim je bilo dovolj »zastraševanja in kaznovanja«. Če bi hotel kdo v slovenščini precizirati moralno in intelektualno izprevrženost tega stanja, bi se moral z jezikom zelo veliko ukvarjati, da bi našel v njem sredstvo, ki bi ga zadovoljilo.

Bralci Zaveze opisane razmere seveda poznajo, a vseeno nekaj kratkih in slučajnih sond. Na primer iz terena Delovih prilog Poleta in One. V prvi, ki si je vzela za nalogo, da pouči slovenski moški svet, kako je treba obračati plašč v postboljševizmu, da bo prav, novinar Jaka Lucu takole razvija svojo politično in pedagoško strategijo: da že sedemnajst let »panično bežimo pred nekim sistemom«, »kot da nikoli ne bi bil del narodove zgodovine«. (Tudi nacizem je bil del nemške zgodovine in vendar svetujemo Nemcem, da še naprej bežijo pred njim. Naš novinar pa bi nas na našem begu pred boljševizmom najraje ustavil, morda pa celo poslal nazaj, če ni na njem ostalo kaj uporabnega za današnji čas, kaj takega

kar se je ohranilo na primer v opuščenih vosovskih in udbovskih skladiščih.) Da se je nadalje Slovenija njemu osebno »že prej zdela svobodna«. (Do tega občutja ima novinar seveda vso pravico, a mora potem tudi priznati, da spada v tisto vrsto »political animals«, ki jih vzrejajo na totalitarnih farmah.) Da je nadalje »neki obskurni orgličar«, »ki je hotel postati predsednik«, »podaril cerkvi, kar je lahko le narodovega«. (»Obskurni orgličar« je bil predsednik prve demokratske slovenske vlade in je vedel – za kar bo novinar Jaka Lucu moral iti na poseben tečaj – da je Cerkev ločena od države, ni pa ločena od naroda.) (Polet, 24. 1. 2008)

Nemalo informativna je tudi sonda iz One (22. 1. 2008), v kateri nam njena urednica Sabina Obolnar razkriva – skoraj zaupno, na uho, bi lahko rekli – dvoje svojih radosti: Najprej jo z zanosom navdaja nepopustljivost slovenskih sindikalnih voditeljev, ki skupaj s proletariatom tolčejo revščino, v katero jih je tako brutalno vrgla inflacija, da so zdaj »stavko napovedali tudi upokojenci in slovenski diplomati«; drugi vir njenega veselja pa je v tem, da socialna bomba že tiktaka in da »socialna podhranjenost« tako narašča, da jo bo nekoč nekdo moral »okusiti in prebaviti«. »Hudo bo,« nam z užitek zagotovi na koncu.

Nobenega dvoma tudi ni, da bi bila z zmago levice opogumljena tudi ulica. Naj pisec teh vrstic zaupa bralcem Zaveze, kaj se mu je oni dan primerilo – sredi bele Ljubljane. Grem, zgodaj zjutraj, po

pločniku mimo bifejev na Ferantovem vrtu. Na neki točki me prehitita gospod in gospa srednjih let. Ko prideta vštric, pravi gospod, ostentativno poudarjeno, kakor da bi hotel, da ga slišim. (Ali me je spoznal ali ne, ne vem; včasih me na cesti kaka afežejevka uničujoče pogleda, kar za staro veteransko srce ne mine brez travme.) Gospod torej pravi: »To je zato, ker imamo cigansko državo. Kaj pa je Janša drugega kot cigan? Janša je največji cigan.« Ko je bil že dva metra pred mano, se znajdem in zavpijem: »Kaj pa govorite!« V naslednjem trenutku že zavije v enega od bifejev. Stopim za njim, mu dam roko in se predstavim. »Kdo pa ste vi?« ga vprašam. »Andrej.« »Kateri Andrej, v Sloveniji je nekaj tisoč Andrejev.« Med zobmi iztisne priimek. »Koliko ste pa stari?« »Šestinštirideset,« pravi. »Prestar, da bi smel biti tako neumen in premlad, da bi smel biti tako pokvarjen.«

Mlada država Slovenija je v bolj nezavidljivem položaju, kot se večina ljudi zaveda. To stanje traja že vse od njenega nastanka, ko pa je s 1. januarjem 2008 prevzela vodstvo EZ, se je kriza zaostрила do skrajnosti. Tisti, ki smo že nekaj časa na svetu, smo se spomnili na leto 1941. Kakor je bilo tedaj boljše vekom vseeno, če pride do uničenja naroda, samo da njim ne uide vojna, ne da bi jo izkoristili za dosego oblasti, **tako je zdaj tistim, ki so pri njih opravili učno dobo, vseeno, ali Slovenija opravi svojo edinstveno izkušnjo uspešno ali neuspešno, samo da si oni ustvarijo dobra izhodišča**

za prevzem oblasti, ki utegne, kakor smo videli v tem komentarju, dobiti epohalni značaj.

V položaju, kakršen je, v položaju, ko post boljševiskim agenturam, ki imajo že večinske vzvode v **menedžmentu, kapitalu in medijih, manjkajo samo še vodilna mesta v političnih ustanovah države**, v takem položaju imajo Slovenci, ki se zavedajo, da je od njih odvisno, ali bo država obstajala v obnebu avtentično demokratične kulture, dve pomembni ali celo odločilni možnosti:

Najprej smo vsi volilci. Volilec je tisti, ki gre, ko je treba, na volišče; tisti, ki ne dovoli, da bi mu politično dušo izdelovala zvečer televizija in zjutraj časopis, ampak jo izdela sam z lastno pametjo in z lastnim okusom in po lastni vesti. **Volilec je človek, ki je pri sebi.**

Drugič pa je treba vedeti, da ne obstaja samo moč močnih, ampak tudi moč nemočnih. Med 17. in 19. novembrom 2005 je v okviru avstrijskega pen kluba, diplomatske dunajske akademije in mesta Dunaj potekala konferenca, med katero se je med drugim razvil tudi intervju med Jirijem Grušo in Václavom Havlom o nekem besedilu, ki ga je Havel objavil leta 1978, deset let po intervenciji bratskih armad Varšavskega pakta v Pragi leta 1968 in je imelo naslov: *Poizkus živeti v resnici. O moči nemočnih*. Pogovor na Dunaju je izdala slovenska založba Wieser v Celovcu leta 2006. Med pogovorom je Václav Havel povedal tudi tele znamenite besede (bralec mi morda ne bo zameril, če ga

prosim, da jih dvakrat prebere):

“Govoril sem o knjigi »Poskus živeti v resnici. O moči nemočnih«. Morda nisem omenil, kaj je bila osrednja misel te knjige, kaj je opogumilo disidente različnih dežel. V čem je bilo njeno dobro sporočilo. To sporočilo je bilo, **da ima smisel tudi tisto, kar nima nobenega takojšnjega učinka**. Pa tudi, da tega učinka ne moremo vnaprej izračunati in da moramo dobrim stvarjem služiti preprosto zato, ker so dobre, in ne, ker se nam bodo morda nekoč izplačale in bomo nato čez deset let postali predsedniki. To je zelo pomembno in gotovo se lahko sam dobro spominjaš tistega čudovito osvobajajočega občutka, ki smo ga imeli v časih komunizma, če smo ravnali v skladu s prepričanjem in brezkompromisno, kaj podpisali ali podobno. Zmeraj smo imeli možnost izbire.

Zmeraj so bili tudi možni slabi kompromisi, možno se je bilo malo umakniti, nečesa ne povedati ali pustiti kaj neizrečeno.

Tisti, ki je izbral tako pot, je imel po eni strani enostavnejše življenje, hkrati pa tudi občutek, da ima nekako »lepljive« roke. Občutek nečesa neprijetnega. Ta občutek ga je mučil in stalno je občutil potrebo, da bi nekemu vse pojasnil. Kako pogosto sem srečeval kolege pisatelje, ki so mi brez konca in kraja razlagali, zakaj so podpisali manifest proti Listini 77, nakar sem jim vedno ponavljal: Zakaj mi to razlagaš, to je tvoja stvar. Zakaj hočeš svoj občutek lepljivosti prenesti name? Mislim, da

bi prav ta izkušnja, torej izkušnja, da je smiselno služiti nečemu že samo zaradi načela, ker imam to za pravilno, mogla biti zdaj dobro sporočilo za tiste, ki si kje drugje zastavljajo vprašanje o smislu svojega ravnanja. Prav tu, v tem besedilu, sem poskusil njim, morda pa v glavnem sam sebi, razložiti, da ima to smisel.”

DVA PROSTORA – DVOJE ČLOVEKOVIH UMESTITEV

Kako pomemben je pravkar navedeni odlomek iz Havlovega dunajskega intervjuja, ne bi tako dobro vedeli, ko ne bi pred kratkim imeli priliko v *Novi reviji* prebrati neko drugo besedilo. Gre za uvodnik *Dušan Pirjevec in današnjost*, ki ga je napisal filozof dr. Ivan Urbančič. Obe besedili govorita o eni in isti stvari, o razumetju človeka in njegove različne umeščenosti v svetu. Obe besedili nam dajeta možnost, da razvijemo dve paradigmi reševanja tega vprašanja; da ju soočimo in premislimo, kako katera ustreza ali ne ustreza biti človeka in sveta. Poglejmo najprej, na kratko, podobo Dušana Pirjevca, kakršno je za tridesetletnico smrti postavil pred nas Urbančič. Pri tem ne bomo omenjali tega, da je Urbančič zavezan svoji filozofiji, da Pirjevec zato ni samo akter realne zgodovine, ampak deluje na ukaz neke druge zgodovine, zgodovine biti, ki je edina merodajna in resnična, a nam žal nedostopna. Zato bomo sledili Pirjevcu, njegovim odločitvam in njegovim dejanjem le toliko, kolikor nam to omogoča naša

izkustvena poučenost.

Urbančič nam pove, da Pirjevčevo zgodbo »bistveno zaznamujeta komunistična revolucija in partizanstvo«. Ker vemo, da ima partizanstvo podrejeno ali instrumentalno vlogo, nam ostane revolucija kot primarno in odločujoče dejstvo. Vprašanje revolucije je, pravi Urbančič, »vprašanje vseh njegovih vprašanj«. Kaj je revolucija, kako postane človek revolucionar? Ali je poklican? Na primer od biti? Morda, a kaj to pomeni? Ali tako, kakor je Prešerna poklicala poezija ali Mozarta glasbe ali Rodina kiparstvo? Nekateri revolucionarji se vdajajo taki razlagi, zlasti ker je post festum zelo udobna. Spomnimo se na Mitjo Ribičiča: »Revolucija je ukazala.« Če ta stavek nekajkrat obrnemo, se bo vedno spet ustavil v legi, kjer ga ne bomo mogli prebrati drugače kot: »**Sami smo si ukazali. Sami smo se izbrali.**« Za vsem torej nazadnje stoji odločitev. Urbančič vidi sicer izvor revolucije v evropski misli: »izvorišče komunistične revolucije je v sami zadevi velike filozofije« ali v »revolucionarnem uničenju obstoječega reda in vzpostavitve novega sveta«, torej v odporu proti krivičnemu socialnemu in političnemu sistemu. A mu kot odločilno dejstvo nazadnje ostane le posameznik s svojo osebnostjo in svojo naravo: »Od temeljnega stališča opazovalca namreč zavisi, kako in kaj se mu predstavi zgodovinski svet v celoti« Obstajajo ljudje, v katerih se zgosti duhovni vzgon, ki jih prisili, da si pravijo: »edini svet je revolucija« in »revolucija

je edina zgodovina«. In ko so v stanju to reči, jih prevzame vserezpoložljivost in vsepripravljenost; in »dionizična ekstatičnost«, ki jih ob tem prevzame pride kot potrdilo in zagotovilo. **Revolucionar je torej človek, ki vidi svet, kakršnega hoče videti in ki se odloči, da bo postavil svet, kakršnega hoče postaviti.** To je ena stvar, ki jo povzamemo po Urbančičevem orisu. (A nikjer ni rečeno, da je Urbančič hotel, da ga ravno tako razumemo.)

Druga stvar pa je ta, da je revolucionarjeva odločitev protislovna. Prej ali slej se izkaže, da je bila napačno koncipirana. Osnovna napaka je v tem, da se človek **ne more v celoti uresničiti v modusu** moči in volje. **To je zato, ker je v moči in volji tendenca po ne-končnosti, človek pa je končno bitje. V spopadu z ne-končnostjo se končnost nujno zlomi. Nad vsemi stvarmi, ki so postavljene zgolj na moči in volji, visi že vnaprej sodba.** To se je zgodilo tudi Pirjevcu. Urbančič navede nekaj njegovih izjav: »imel sem občutek, da sem se zlomil in odpovedal«, »spoznal sem, da nisem z vsem bistvom revolucionar,« »da nisem mogel doseči popolne identitete«. Urbančič mora nazadnje registrirati »nepopolno identiteto Pirjevca s Partijo, s komunizmom, z revolucijo, s partizanstvom«. Za to, kar smo mi hoteli s Pirjevčevim primerom pokazati, je povedano dovolj.

(V oklepaju samo še tri pripombe, ki pa z našim namenom sicer nimajo nobene zveze. Prvič, glede Urbančičeve

omembe »Pirjevčevega preloma s partijo v začetku šestdesetih let«. Verjamemo, da so Pirjevčeva estetska in filozofska besedila, s katerimi je ta prelom izpovedal, vrhunska, a za prelom z nečim, kar je v zgodovinskem spominu ostalo kot partija, je potrebno izčrpnije poročilo. Drugič pa ne moremo podpisati Urbančičevega stavka, da sta bila revolucija in partizanstvo »nujno stanje zgodovinskega človeka na slovenskem v tistem času«. Take trditve samo poglobljajo naše temeljne nesporazume. Tretjič pa stavku, da »človeku Boga niti iskati ni mogoče« postavljamo nasproti Waughov stavek: Man is meant to ask – Človek je zamišljen tako, da prosi. A, kot rečeno, to samo pod črto.)

Kar je važno, je to, da je postavljanje človeka na moči protislovno – ne samo na moči totalitarne partije, ampak tudi na moči liberalnega scientističnega upora.

Druga možnost, da človek doseže umeščenost na zemlji, ne samo, »v končni epohi svetovne zgodovine«, ampak vselej in povsod, pa je **služenje**. Na drugo nedeljo v letu A nam v cerkvi po berilu preberejo psalm 39 z odpevom:

“Glej prihajam, da spolnim /Tvojo voljo, Gospod.”

Ko nam ta verz preberejo, nas, še preden lahko rečemo, da smo ga razumeli, obide spoznanje, da so besede, iz katerih je sestavljen, prišle iz povsem drugega duha in drugega razumevanja človeka in njegove umeščenosti v svet, kot pa je bilo razumevanje, ki

je dvignilo revolucionarja Dušana Pirjevca in njegove. Kar pa nas po premisleku tudi obide, pa je izvedljivost, uresničljivost, rešljivost programa, ki si ga človek v takem samorazumetju postavi. **Izpolnjevanje božje volje je kompatibilno s človekovo končnostjo.** To je tisto osnovno dejstvo, ki vzdržuje človeka v normalnosti. V tem samoumevanju človek zorje njivo, pokosi travnik, sezida hišo, postavi mesto, napiše zakon, sestavi pesem, gre na vojno, preboli bolezen, vstane zoper krivico, pretrpi smrt, nariše zemljevid vesolja in dela stvari, ki jih še nikoli nobeden ni poizkusil – vedno v zavesti, da je v senci Gospodove volje – pa tudi v njenem varstvu, pa tudi v njenih mejah. Izpolniti voljo, ki ni moja, vedno pomeni – iz sebe in po sebi – da se moram ozirati na kaj, kar nisem jaz.

Sklicujoč se na voljo Boga, se je pomladi leta 399 pred Kr. branil Sokrat pred svojimi atenskimi sodniki: »Možje Atenci, če bi tedaj, ko bi me od vas določeni častniki postavili na neko mesto – tako kot je bilo pri Potideji in pri Amfipolisu in pri Delionu – če bi tedaj tam kot drugi vztrajal in tvegaj smrt, ko pa bi me Bog postavil na neko mesto in mi dal neko nalogo, pa bi iz strahu pred smrtjo ali pred čim drugim zapustil to mesto, tedaj bi, možje Atenci, naredil nekaj zelo hudega.«

Ko Romano Guardini komentira to mesto iz Platonove Apologije, dostavlja: »To ni samo čut za dolžnost – že sam po sebi velik – to je tudi zavest duhovne in religiozne poslanosti. To sta pobožnost

in pogumnost, povezana z doživetjem resnice.« (Romano Guardini, *Der Tod des Sokrates*, 54)

Nekatere ljudi pripelje odločitev, da bodo izpolnjevali božjo voljo, do točke, kjer je zanjo treba plačati največjo ceno. V starih Atenah so trije tožniki dosegli Sokratovo smrt, ker je hodil po mestu in preizkušal in opominjal Atence, kakor mu je naročil Bog. V našem času jih je takih bilo na tisoče, stotisoče in milijone. Eno, mlado münchenško študentko, smo videli v filmu *Zadnji dnevi Sophie Scholl*. Njeno zgodbo je ganljivo opisala v *Zavezi 67* prof. Maja Ficko. Ena od tam objavljenih fotografij jo kaže, kako stoji pri oknu in gleda v pramen svetlobe, ki pada nanjo. Molitev, ki jo tam stoječa zmoli, nekaj ur preden jo obglavijo, se glasi takole:

Prosim te iz vsega srca, /kličem k tebi. /»Ti« ti kličem.

Čeprav o tebi ne vem ničesar drugega kot to, /da je samo v tebi moje odrešenje. /Prosim te, ne obračaj se od mene, ljubi Bog, moj čudoviti oče. /Amen.

A kar je važno, je to, da je Sophie Scholl mogla tudi v tisti uri biti v identiteti. Eno s seboj.

Kaj so molili domobranci, vojaki slovenske narodne vojske, ko so jih gnali proti jaškom na Hrastniškem hribu in proti breznom v Kočevskem rogu, ne vemo. A molili so. Vemo, da so molili. In ali mislite, da bi bilo mogoče, da Bog v tisti molitvi, kakršnakoli naj je že bila, ne bi slišal: *Glej, prihajam ...* Bili so v identiteti.

Izjava

Karitas, Komisija Pravičnost in mir pri Slovenski škofovski konferenci in Svet Katoliških laikov Slovenije

Karitas, Komisija Pravičnost in mir pri Slovenski škofovski konferenci in Svet Katoliških laikov Slovenije so pred volitvami zapisali svoje razmišljanje o temeljnih vrednotah v naši družbi, ki so nujne za celosten in odgovoren razvoj naše družbe in države.

Uvod

Slovenski katoličani smo tako kot vsi drugi državljani poklicani k odgovornosti za skupno blaginjo ter dobro delovanje države in pravično ureditev družbe, v kateri živimo. Naša odgovornost ni omejena samo na sedanost. Odgovorni smo tudi za prihodnost našega naroda in države. Naša država doživlja gospodarsko rast, politično uveljavitev in kulturno neodvisnost, kakršnih v svoji zgodovini še nikoli ni bila deležna. Kljub številnim pozitivnim kazalcem pa se spoprijema tudi s številnimi pojavi, ki ne skrbijo le katoličanov. Med temi velja omeniti najpomembnejše:

° Vedno manj mladih v naši državi se odloča za zakonsko in družinsko življenje. Zato nas mednarodne študije po številu sklenjenih zakonskih zvez uvrščajo na zadnje mesto v celotni Evropski uniji. To obenem pomeni, da

smo družba, ki se mora zamisliti nad svojim odnosom do zakonske zveze. [1]

° Kljub rahlemu porastu števila rojstev v zadnjem letu se v naši državi letno rodi več kot 12 tisoč otrok premalo, da bi se prebivalstvo obnavljalo. Konec leta 2006 je, po strokovnih ocenah, v našem narodu »manjkalo« že več kot 272.000 otrok. »Demografska zima«, v katero vstopamo, bo imela zaskrbljujoče gospodarske in socialne posledice. Tudi načrtno priseljevanje tujcev tega problema ne bo moglo rešiti. Pridružili se mu bodo še večji problemi brezposelnosti, vzdržnosti javnih financ, integracije, medkulturnega in mednacionalnega dialoga, sobivanja, sožitja itd. [2]

° Odnos do nerojenega življenja je v naši družbi zelo sporen. Po podatkih

IZJAVA

Inštituta za varovanje zdravja RS je bilo med letoma 1981 in 2004 opravljenih preko 312.000 splavov, kar nas uvršča nad evropsko povprečje. [3] Ob tem velja pomisliti ne samo na demografske, temveč tudi na psihološke in moralne posledice tovrstnih dejanj tako na osebni kot tudi na družbeni ravni.

° Alkoholizem je velik slovenski problem. Karitas navaja podatke, da imamo v naši državi preko 170.000 alkoholikov in njihovih družin. To kaže na hude osebne težave, ki imajo tudi gospodarske in socialne posledice.

° Samomorilnost je naslednji pomemben problem našega naroda. Vsako leto si v naši državi vzame življenje preko 500 ljudi, kar nas med vsemi državami sveta uvršča na tragično peto mesto. To priča, da imamo Slovenci velikokrat vprašljiv odnos tudi do lastnega življenja. [4]

° Revščina je prav tako problem naše države. Po podatkih Statističnega urada RS in Raziskovanja o dohodkih in življenjskih pogojih (EU-SILC) je stopnja tveganja revščine v letu 2005 znašala 11,7 %. Ta podatek ne izraža absolutne, temveč relativno revščino. Pomeni pa, da je leta 2005 v Sloveniji živelo pod pragom tveganja revščine, 11,7% oseb. V najslabšem položaju so bila gospodinjstva brez zaposlenih članov (37 %). še posebej tista z vzdrževanimi otroki (59 %), za temi pa enočlanska (43 %) in enostarševska gospodinjstva (22%) ter pari s tremi ali več vzdrževanimi otroki (15 %), vse neaktivne osebe, med katerimi so še

posebej izstopali brezposelni (33 %), samozaposlene osebe (18 %), starejše ženske (25 %) ter najemniki stanovanj (22 %). Stopnja revščine je sicer med manjšimi v EU-27 vendar pa razodeva, da so tudi pri nas številni ljudje v stiski (okoli 200.000), še posebej brezposelni (mladi, starejši in invalidi), upokojenci z nizkimi pokojninami ter ženske in moški — posebno v enostarševskih družinah. [5] Slovenski katoličani z zaskrbljenostjo spremljamo omenjene pojave. Prepričani smo, da je v ozadju teh in drugih pojavov predvsem vprašanje našega odnosa do temeljnih vrednot. Zato čutimo odgovornost, da si tako na osebni kot tudi na družbeni ravni prizadevamo za okrepitev vrednot življenja, družine, ekonomske varnosti in človekovega zdravja. Omenjeno odgovornost imamo katoličani za temelj našega osebnega in družbenega odločanja, ki se lahko uresničuje na različne načine. Za pravičnost in skupno dobro delamo v svojem poklicu in v okviru najrazličnejših gibanj in skupin, ki si v našem okolju prizadevajo za uveljavljanje temeljnih vrednot, za spoštovanje dostojanstva sleherne človeške osebe in njenih pravic, za spoštovanje in pospeševanje družinskega življenja, za vzgojo in izobraževanje mladih, za pravično porazdelitev skupnega blagostanja, za solidarnostno podporo tistim, ki so med nami šibkejši, in nenazadnje za resnično svobodo posameznikov in združenj. Svojo odgovornost za našo skupno domovino pa na prav poseben način

IZJAVA

pokažemo in uveljavimo v trenutku volitev, ko izbiramo posameznike, ki bodo kot zakonodajalci v Državnem zboru ali kot člani vlade sprejemali odločitve in ukrepe, ki bodo odločilno vplivali na naše skupno in zasebno življenje. Uresničevanje in krepitev odgovornosti vsakega državljana za skupno dobro in družbeno pravičnost je namen demokratične politične ureditve. Zato želimo tako katoličane kot tudi vse druge ljudi spodbuditi:

- da bi več delali na lastnem ozaveščanju glede družbenih vprašanj,
- da bi svoje probleme posredovali političnim kandidatom,
- da bi spodbujali politične razprave med državljani,
- da bi sprejeli odgovornost javne funkcije in kandidirali na volitvah,
- da bi svojo politično voljo izrazili s svojo udeležbo na volitvah.

I. Povabljeni k osebni presoji

Evangelij katoličanov ne zavezuje k točno določenemu političnemu programu, na podlagi katerega naj bi sodelovali v družbenem in političnem življenju. Cerkev prav tako ne »ponuja političnih rešitev glede vprašanj današnjega časa, saj Bog tovrstne odločitve prepušča svobodni in odgovorni presoji slehernega posameznika.« [6] Uveljavitev pravične družbe namreč ni naloga Cerkve, temveč jo mora ustvariti politika. [7] Vsak katoličan pa je poklican, da o političnih vprašanjih razmišlja, o njih ustrezno presoja in se usposablja za utemeljeno in razumno

razločevanje med dobrimi in slabimi političnimi ponodbami. V demokratični skupnosti namreč obstaja več različnih vrst političnih smeri, ki pa nimajo vedno enakih ciljev in tudi ne izhajajo iz enakih življenjskih vrednot. Pa tudi znotraj enakih in jasnih katoliških etičnih načel se ljudje lahko razhajamo glede načinov, kako jih uresničiti. Zato so tako v družbi kot tudi v določeni katoliški skupnosti legitimna raznovrstna politična mnenja, stališča, prepričanja in usmeritve. To nam narekuje, da osebno in trezno presodimo, od koga lahko najbolj utemeljeno pričakujemo, da se bo odločno zavzemal za najbolj pomembne in odločilne vrednote, brez katerih ni prave prihodnosti za nas. Družba mora namreč temeljiti na vrednotah, ki utrjujejo spoštovanje človekovega dostojanstva, od spočetja do naravne smrti.

II. Nekatera ključna načela katoliškega etičnega in družbenega nauka

Ključna načela katoliškega etičnega in družbenega nauka zagovarjajo vrednote, brez katerih ni prihodnosti. Ob teh vrednotah lahko presodimo, kateri politični programi in kateri ljudje zaslužijo naše zaupanje in podporo na volitvah.

I. Spoštovanje življenja in človekovega dostojanstva

Na osnovi naše krščanske vere verjamemo, da je življenje od spočetja do naravnega konca neskončno velik

Božji dar. Človek, ki je ustvarjen po Božji podobi, ima neprecenljivo vrednost in sebi lastno dostojanstvo. Ker je življenje najdragocenejši dar, ki ga lahko posameznik prejme, ga moramo kristjani ljubiti in varovati pred vsemi nevarnostmi, ki ga ogrožajo.

Katoličani verjamemo, da se ljudje lahko svobodno in odgovorno odločamo, vendar pa smo se najprej dolžni zavzemati za spoštovanje človeškega življenja na vseh stopnjah njegovega razvoja od spočetja do naravne smrti. Ko izberemo življenje, se zavzemamo za zaščito vseh ljudi, še posebno za najbolj ranljive in najšibkeje. Posebno varstvo zasluži nerojeno človeško bitje, saj je vsak zarodek že človeško bitje z lastnim človeškim življenjem, ki se želi razvijati ter doseči polnost in samostojnost. Zato moramo gledati nanj kot na člana naše človeške družine. Če želimo spoštovati življenje, je potrebno še posebno skrbeti za nosečnice, matere in očete v enostarševskih družinah, starejše, bolne, revne, trpeče in ljudi s posebnimi potrebami. Takšna življenjska drža na družbeni ravni spodbuja mir, zmanjšuje nasilje in rešuje spore. Posebna skrb velja urnirajočim, ki jih je treba spoštovati in jim stati ob strani vse do njihovega naravnega konca, prav tako pa tudi njihovim svojcem. Glede na visoko število alkoholikov, samomorilcev, zasvojenih z drogami, umrlih in poškodovanih v prometnih nesrečah in tudi zaradi porasta različnih oblik nasilja v naši družbi lahko od kandidatov za politične funkcije

upravičeno pričakujemo, da nam bodo predstavili svoj program, s katerim bi lahko preprečevali in zdravili te globoke rane naše družbe.

2. Skrb za zakon in družno

Zakonska zveza je ljubeč odnos med moškim in žensko, ki je vedno odprt za morebitno novo življenje. Namen zakona je tako ljubezen med zakoncema, hkrati pa tudi posredovanje novega življenja in vzgoja otrok. Zakonska zveza je zato naravna ustanova, ki je obstajala, še preden so nastali vsi družbeni, pravni in verski sistemi, in seže v preteklost dlje od človekovega zgodovinskega spomina. Zato uresničitev zakonske zveze vedno prispeva k skupnemu dobremu. Družba, ki ima prihodnost, vedno zagovarja in poudarja te bistvene cilje zakonske zveze, ki jih lahko prepoznamo s pomočjo našega človeškega razuma in izkušenj. Katoličani verjamemo, da ljubezen med možem in ženo pričuje o veličini in svetosti zakona. Prav zato mora vsaka družba takšno zakonsko zvezo moralno, pravno in finančno podpirati ter varovati. Posebna skrb in podpora zato velja takšnemu družbenemu razvoju, ki bo staršem omogočal usklajevati zakonske in družinske ter na drugi strani delovne obveznosti. Finančno šibkejšim družinam je treba omogočiti varno in finančno ugodno nastanitev. Prav tako je potrebno že v času šolskega izobraževanja spodbujati vzgojo za zakonsko in družinsko življenje.

3. Posebna skrb za revne in ostarele

Skrb za revne ni poljubna politična izbira, saj jo zapoveduje evangelij. Jezus je namreč še posebno ljubil slabotne in ranljive, z njimi se je poistovetil in jim oznanil veselo novico. Danes se nam kot posebno ranljivi v naši družbi vse bolj kažejo ostareli, za katere primanjkuje domov in morajo nanje čakati več let, hkrati pa ti domovi pogosto ne ustrezajo vsem potrebam ostarelih in niso na povsem primeren način vključeni v širše okolje. Posebna skrb velja tudi upravičenim zahtevam delavcev (še zlasti tistih z najnižjimi dohodki), da za svoje delo prejmejo človeka vredno plačilo in so soudeleženi pri dobičku podjetij. Pokojni papež Janez Pavel II. je poudarjal, da se prav v tem, kako je poskrbljeno za najbolj uboge, kaže moralno stanje določene družbe. [8] Katoličani smo zato poklicani, da smo zavezani dobroti in se še posebej zavzemamo za najbolj ogrožene, revne, brezposelne, priseljence in zatirane ter se borimo proti družbenim krivicam. V tem, kako omenjena problematika oblikuje javno politiko, njene cilje in prioritete, pa se kaže človekoljubnost družbe. političnih strank in politikov.

4. Skupno dobro

Skupno dobro je »vsota ugodnih družbenih pogojev, ki skupinam ali posameznikom omogočajo, da se v svojem življenju lahko lažje in bolj polno uresničijo.«[9] Med take ugodne pogoje sodi npr. dobro šolstvo, zdravstvo in socialna varnost, možnosti za zaposlitev,

pravični odnosi, učinkovito sodstvo, razvito in konkurenčno gospodarstvo, svobodno in pluralno ozračje itd. Skupno dobro omogoča spoštovanje človekovega dostojanstva slehernega človeka in zadovoljevanje njegovih osnovnih človeških potreb. Skupno dobro je mogoče doseči takrat, ko vsi posamezniki prispevajo h graditvi pravične in poštene družbe, ki spodbuja razvoj vsakega posameznika. Ljudje smo ustvarjeni kot člani družin, ukoreninjeni pa smo v večji skupnosti, narodni in politični (državi). Smo socialna bitja in zato potrebujemo drug drugega. To nam nalaga, da ne mislimo samo nase, ampak skrbimo tudi za druge. To je naša naloga solidarnosti.

5. Prizadevanje za zdravo in čisto okolje

Stvarstvo je Božji dar, ki je namenjen vsemu človeštvu. Zato je varovanje narave izziv za našo državo, kjer ima vsak prebivalec pravico do zdravega in varnega okolja. Za to ni dovolj samo ustrezna pravna zaščita živali in rastlin, temveč se mora temu podrejata tudi gospodarski in tehnološki razvoj. Posebna skrb mora veljati trajnostnemu razvoju, varovanju voda in klimatskim spremembam, ki bodo dolgoročno prizadele predvsem najbolj revne. Čisto okolje je odgovornost vsakogar in odraža našo ljubezen do stvarstva.

III. Prevzemanje odgovornosti v času volitev

V času volitev stranke in njihovi

IZJAVA

kandidati obljublajo marsikaj. Toda vse, kar nam ponujajo ali obljublajo, ni enako pomembno. Naštete temeljne vrednote so nepogrešljive. Na osnovi tega, kako bi kakšen kandidat odgovoril na naslednja vprašanja, bomo lahko ugotovili, komu lahko damo svoj glas.

1. Kakšno stališče imata kandidat in politična stranka, ki ji pripada, do dostojanstva slehernega človeka, še posebno do človeka s posebnimi potrebami, bolnega, ostarelega, brezposelnega, revnega in družbeno obrobnega ter zapostavljenega? Kako se bosta zavzemala za varovanje njegovih temeljnih človekovih pravic?

2. Ali je kandidat (skupaj s stranko, ki ji pripada) pripravljen spoštovati in ščititi življenje slehernega človeka od spočetja do naravne smrti (splav, evtanazija)?

3. S kakšno politiko bodo spodbujali ukrepe za takšno družbeno stanje, ki bo spodbujalo ženske k odprtosti za življenje? Na kakšen način bodo podprli zlasti tiste ženske, ki se soočijo z nepričakovano oz. neželeno nosečnostjo, tako v času same nosečnosti kot tudi po rojstvu otroka?

4. S kakšnimi sredstvi bodo pomagali ohraniti zakonsko zvezo med moškim in žensko, ki je temelj družbe in najboljši prostor za posredovanje življenja in vzgojo otrok?

5. Kako si bodo prizadevali za dvig rodnosti? Katere načine predlagajo za olajšanje postopkov mednarodne posvojitve otrok neplodnim parom?

6. Kako si prizadevajo za boljšo

pripravo mladih na zakonsko in družinsko življenje (v šolskih programih, neposrednih pripravah na poroko in spremljanju že poročenih)?

7. Kako si bodo prizadevali za zmanjšanje razvez in za lajšanje negativnih posledic pri razvezanih zakoncih in pri otrocih?

8. Kakšne ukrepe predlagajo za podporo staršem in družinam pri vzgoji otrok in pri izpolnjevanju njihove dolžnosti, da skrbijo za svoje ostarele sorodnike?

9. Kako bodo poskušali rešiti problem pomanjkanja cenovno ugodnih in bivalno ustreznih stanovanj za mlade družine?

10. Kakšne ukrepe predlagajo za zaščito pravic žensk in moških tako v domačem okolju kot tudi v poklicnem okolju? Kakšne ukrepe predlagajo za zmanjšanje nasilja še zlasti nad ženskami in otroki?

11. Kako bodo poskušali zmanjšati čedalje večje razlike med bogatimi in revnimi prebivalci Slovenije?

12. Kako bodo zagotovili socialno varnost delavcem z najnižjimi osebnimi dohodki in brezposelnimi? Ali bodo spodbujali zaposlovanje mladih in vključevanje starejših v njim prilagojene pred upokojitvene programe?

13. Kako si bodo prizadevali za uveljavitev družbene odgovornosti gospodarskih družb in drugih pravnih oseb?

14. Kako si bodo prizadevali za spoštovanje nedelje kot dela prostega dneva, ki je namenjen družinskemu,

IZJAVA

rekreativnemu in duhovnemu življenju?

15. Kako bodo vsem slovenskim državljanom in priseljencem (še posebno revnim in starejšim) poskušali omogočiti dostop do zdravstvene oskrbe in dolgotrajne zdravstvene nege na domu?

16. Kako si bodo prizadevali za socialno varnost ljudi s posebnimi potrebami (invalidov, duševnih bolnikov itd.)?

17. Kako bodo poskrbeli in zagotovili, da bosta genska in reprodukcijska tehnologija spoštovali, varovali in spodbujali človeško življenje in dostojanstvo?

18. Kako si bodo v naši državi prizadevali za zmanjšanje samomorilnosti in različnih škodljivih odvisnosti (alkoholizma, narkomanstva itd.)?

19. Kako si bodo prizadevali za boljšo in učinkovitejšo cestno varnost?

20. Kako bodo zagovarjali pravico staršev do dejanske svobodne izbire na področju šolstva, še zlasti ko gre za financiranje zasebnega šolstva, ki ga izvaja Katoliška cerkev in druga civilno-pravna združenja?

21. Ali so odprti za priznanje poslanstva in vloge Cerkve na področju sociale, šolstva in zdravstva?

22. Kako bodo poglobljali odnos do slovenskih kulturnih izročil in identitete, ki neločljivo vsebujejo tako narodne kot verske (krščanske) razsežnosti?

23. Kako bodo zakonsko omejili igralniško dejavnost in blažili negativne posledice že obstoječe igralniške

dejavnosti?

24. Kako si bodo prizadevali za medkulturni in medverski dialog ter za učinkovitejšo integracijo priseljencev v slovensko kulturno okolje?

25. Kako si bodo prizadevali za spravo v naši družbi, ki je zaradi preteklih dogodkov še vedno razdeljena?

26. Kako bodo spodbujali skrb za zdravo in čisto okolje in zmanjšali izpuste toplogrednih plinov?

27. Kako bodo pomoč, ki jo Republika Slovenija prispeva za države v razvoju, povečali tako, da bo do leta 2015 znašala vsaj 0,33 odstotka bruto družbenega proizvoda? Ali si prizadevajo za posredovanje pomoči revnim preko župnij slovenskih misijonarjev in misijonark?

Sklep

Volitve so čas, ko so državljani povabljeni k odločanju o svoji prihodnosti. **Katoličani naj bi razumeli, da je udeležiti se volitev in voliti prave kandidate pomembna moralna dolžnost, saj s preudarno in dobro izbiro pri-spevamo k skupnemu dobremu celotne družbe. Zato ne moremo oddati svojega glasu na volitvah, ne da bi predhodno razumno pretehtali in razločili med različnimi političnimi ponudbami in vrednotami.** To razločevanje zahteva od nas:

a) da poznamo in sprejemamo temeljna načela katoliškega pogleda na človeka in njegovo življenje v družbi;

b) da se seznanimo s programi, ki

IZJAVA

jih imajo stranke, katerim pripadajo kandidati, in

c) da dobro premislimo, kateri politični kandidati zagotavljajo, da bodo spoštovali in uveljavljali vrednote, ki jih imamo katoličani za bistvene in nepogrešljive za našo srečno prihodnost. Ko katoličani kritično presojamo, sodelujemo v družbenem dialogu in odgovorno oddamo svoj glas na volitvah, ravnamo v skladu s svojo vero in vestjo ter izpolnimo svojo državljansko pravico in dolžnost. **Naše sodelovanje v politiki se ne konča takrat, ko so objavljeni volilni izidi.** To je pravzaprav šele začetek. Katoličani smo poklicani, da gradimo zdrave

skupnosti. Eden izmed pomembnih znakov zdrave skupnosti se kaže v tem, da dobro poučeni in odgovorni državljani svoje politične predstavnike vključujejo v nenehen politični in javni dialog o perečih družbenih vprašanjih ter pazljivo spremljajo njihova stališča in delovanje v javnosti. Od katoličanov ne moremo pričakovati manj, saj smo poklicani k odgovornosti za življenje in tudi za prihodnost Slovenije. Na koncu se želimo zahvaliti vsem, ki na volitvah kandidirajo, pa tudi tistim, ki opravljajo kakršno koli politično funkcijo, ne glede na njihovo versko pripadnost. S svojim vključevanjem v politično življenje in zavzemanjem za zgoraj našete vrednote velikodušno prispevali k skupnemu

Viri:

1. SURS, *Sklenitve in razveze zakonskih zvez*, Slovenija, 2006. www.stat.si (maj 2008).
2. Čepar D. *Koliko nas manjka? – Še je čas!*, 10. mednarodna multikonferenca INFORMSCIJSKA DRUŽBA-IS 2007; v: Slovenija pred demografskimi izzivi 21. stoletja, zbornik (uredila J. Malačič in M. Gams), str. 5-8, Institut "Jožef Stefan", Ljubljana, oktober 2007.
3. IVZ, *Fetalne smrti - časovni prikazi*, 2004. www.ivz.si (maj 2008).
4. IVZ, *Umrlji za posledicami nezgode, samomora in uboja po starostnih skupinah, spolu in zunanjem vzroku smrti*, Slovenija 1994-2006, Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva, Inštitut za varovanje zdravja 2008. www.stat.si (maj 2008).
5. SURS, *Izjava ob svetovnem dnevu revščine 2007*, www.stat.si (maj 2008).
6. Kongregacija za nauk vere (2002), »Okrožnica: O nekaterih vprašanjih v zvezi s sodelovanjem katoličanov v političnem življenju« št. 3.
7. Papež Benedikt XVI., Okrožnica: *Bog je Ljubezen*, CD 112, Družina, Ljubljana 2006, 28.
8. Papež Janez Pavel II., Poslanica za svetovni dan miru (2001), »Medkulturni dialog za graditev civilizacije miru in ljubezni«, 8.
9. *Katekizem Katoliške Cerkve*, Družina, Ljubljana 1993, čl 1906.

Spletne strani: www.Karitas.si; www.Pravicnost-mir.rkc.si; www.skls.si;

Zgibanke lahko naročite na naslovu: Komisija pravičnost in mir, Ciril-Metodov trg 4. p. p. 1990 SI-1001 Ljubljana; e-pošta: kpm@rkc.si

Bartolomeo Sorge

Nova inkulturacija vere

(Za Zrno priredil F.C.)

Ko bi tisti, ki penasto napadajo slovensko Cerkev, in Cerkev nasploh, dobro prebrali in predelali misli znanega italijanskega avtorja Bartolomea Sorgeja (Kristjani in politika, župnijski urad Lj – Dravljje,. 1994), in če bi to storili še katoličani, bi bilo medsebojno sporazumevanje obeh strani veliko uspešnejše. Naj zamujeno vsaj delno popravi ta, nekoliko (prostorsko) prirejen ponatis ene od razprav iz te knjižice. Poleg krajsanja so izpuščeni vsi viri in naj se tisti, ki bi se želeli o temi podrobneje poučiti, obrnejo na SKI.

Če hočemo jasno opredeliti pojem politike in njen vpliv na življenje kristjana in Cerkve, se moramo še bolj poglobiti v odnos med vero, kulturo in političnim angažmajem. Čeprav pripadajo ti pojmi različnim ravnam, so vseeno med seboj tesno povezani.

Po Koncilu je **vera prosta izbira, s katero se človek popolnoma prepusti Bogu. Izroči mu ves svoj razum in voljo in sprejme njegovo razodetje.** Vera je torej nadnaravni božji dar **presežnega izvora.** Kultura pa - razlaga Koncil - je neka popolnoma drugačna resničnost, je človeškega in imanentnega izvora ter pripada **naravnemu redu.** Drugače kot vera, ki se opira na božjo besedo ter je nespremenljiva in večna, izvira kultura iz človeka in sloni na spremenljivih zgodovinskih dogodkih ter se s človekom, časom in prostorom tudi spreminja.

Vendar kultura - ki je **skupek vrednot in vedenja nekega naroda ali neke skupine** - ni nikoli nekaj abstraktnega. Neizogibno je, da se pretvori v ustanove

družbenega sožitja, v mestne in državne strukture. **Prehod od kulture do javne ustanove in strukture se udejanja po političnem posredovanju.** Le-to tako prevzame tisto bistveno pomembnost, o kateri smo govorili, in postane vezni člen med realno in pravno državo, med **načrtom in njegovo uresničitvijo,** med vrednotami in ideali ljudstva ter programi strank. Če se politika spridi, če se omenjeni člen zlomi, ostajajo ideali in vrednote utopija, **politična praksa pa postane le iskanje oblasti, klientelizem,** boj med različnimi strankarskimi tokovi, vir škandalov.

Če torej moramo dobro razlikovati med vero, kulturo in politiko, jih vendar nikakor ne moremo ločiti. Med seboj jih združuje neločljiva vez: 'doslednost'. **Vera razsvetljuje kulturo, nauk o človeku in zgodovini.** Krščansko navdihnjena antropologija pa postane duša politične prakse, ki se ujema z vrednotami vere. Iz tega sledi: tako kot lahko ista vera navdihuje različne kulture, ne da bi se istila z njimi, lahko

navdihuje tudi različne politične izbire, ne da bi kdorkoli smel zase zahtevati izključno pravico, da se javno sklicuje na krščanske vrednote. Edini potrební pogoj, ki ga politični angažma od krisjtana zahteva, je 'doslednost' njegovih izbir z osnovnimi vrednotami vere in antropologije, ki se na vero sklicuje. Če hočemo bolje razumeti ta odnos med vero, kulturo in političnim angažmajem, se moramo zavedati različnih stopenj, v katerih je zgodovinsko in teoretično dozorela zavest o njem, zavest, ki smo si jo danes pridobili po zaslugi Koncila.

1. Problem

Pavel VI. je prelom med vero in kulturo (in posledično med vero in politikó) opredelil za »tragedijo naše dobe«. In res, glavni vozé, ki ga je treba razrešiti pri evangelizaciji sodobnega sveta, je **nov odnos med vero, kulturo in svetnim angažmajem**. Tak odnos naj bi udejanili v sekularizirani in pluralistični družbi.

Danes, dvajset let po Koncilu, moramo priznati, da se v Cerkvi duhovi delijo prav ob tej nevrálgični točki: kako namreč opredeliti in vzpostaviti odnos med vero, kulturo in zgodovinsko angažiranostjo. To ni malenkosten ali površinski spor. Razlike v razumevanju odnosa vera-kultura-politika izvirajo iz različnega razumevanja nekaterih osnovnih spoznanj Koncila, kot so prvenstvo evangelizacije, zgodovinska razsežnost odrešenja, poudarek na Cerkvi, ki je prej 'skrivnost' kot pa 'popolna družba', laičnost in avtonomija zemeljskih resničnosti.

Zato ni pretirano, če trdimo, da nas različno razumevanje odnosa med kulturo in politikó na koncu privede do različnih ekleziologij, do različnih načinov soočanja z modernim svetom, do modelov pastoralnega uresničevanja 'družbene navzočnosti' Cerkve (kar tako zelo poudarja Janez Pavel II.), ki se med seboj ne ujemajo.

Izredna sinoda v Rimu leta 1985 je uradno sklenila dvajsetletje (1965-1985), ki bo v zgodovino prešlo kot prvo 'pokoncilsko obdobje'. Med problemi, ki jih je 'drugo obdobje po Koncilu' - se pravi naš čas, podedovalo od prvega, je morda najhujši prav ta: kakšen odnos vzpostaviti med vero, kulturo in življenjem v sedanjem prehodnem obdobju. Pot Cerkve v jutrišnjem svetu oziroma popolno udejanjanje Koncila je v glavnem odvisna od pravlnega odgovora na to bistveno vprašanje.

Če hočemo spodbuditi razpravo, si lahko v spomin priključimo bistvene točke problema in različne posledice nasprotujočih si razrešitev, ki jih bo treba ubrati v neko višjo sintezo. Vzemimo za izhodišče nujnost vezi med vero in kulturo. Pavel VI. poudarja, da se vera in krščansko oznanilo sicer »ne istita s kulturo in sta neodvisna od vseh kultur, božje kraljestvo, ki ga oznanja evangelij, pa kljub temu doživljajo ljudje, ki so globoko vezani na neko kulturo. Zato udejanjanje tega kraljestva ni mogoče brez prvin človekove kulture oziroma kultur. Torej sta evangelij in evangelizacija, sklepa papež, **neodvisna od kultur, a ne nujno nezdrúžljiva z njimi**. Lahko se z njimi prepojita, a ju

kultura ne more nikdar zaslužniti» .

Krščansko razodetje je namreč božje sporočilo človeku, sporočilo za posameznika in skupnosti vseh časov in krajev. Če hočemo, da najde božja beseda pot do vseh ljudi, da jo vsi razumejo in svobodno sprejmejo, se mora nujno utelesiti in preiti v kulturo in v kulture. Kako prihaja do tega? Kako uresničiti stik med evangelijem in kulturo v družbi, ki ni več evangelizirana, temveč laična; ne več kulturno homogena, ampak pluralistična? Da lahko odgovorimo na ta vprašanja, moramo dobro poznati bistvene točke problema. Skupaj se bomo zaustavili ob štirih točkah.

Prvič: videli bomo, da sta v zgodovini obstajala dva različna načina doživljanja odnosa med vero in kulturo: **‘inkulturacija’**, značilna predvsem za začetke krščanstva in je bila bližja neevangelizirani družbi, ter **‘krščanskost’**, značilna predvsem za srednji vek in bolj primerna za že evangelizirano in kulturno homogeno družbo. Drugič: po tem ko je moderni svet privedel do preloma med vero in kulturo, kar je imelo za posledico tudi prelom med vero in politiko, je Cerkev reagirala tako, da je ohranila neko globoko nostalgijo po izgubljenem krščanstvu. Ko so se časi spremenili, je s Pijem XII. in Maritainom izoblikovala načrt za ‘novo krščanskost’. S tem je hotela zadostiti potrebi po ponovni vzpostavitvi odnosa med evangelijem in zgodovino. Toda domneva, da bi se dalo oživiti model ‘krščanskosti’, se je kmalu izkazala za nesprejemljivo, bodisi zaradi velikih sprememb v sodobni družbi

bodisi zaradi tega, ker je Cerkev s Koncilom globlje spoznala samo sebe in svoje poslanstvo. Tretjič: bolj podrobno bomo spoznali tiste postavke Koncila, ki nam danes dovoljujejo zrelejšo in pravilnejšo formulacijo odnosa vera-kultura-politika. Ta odnos izhaja iz bolj pozitivne sodbe o sodobnem svetu in iz novega teološkega premisleka o Cerkvi.

Po vsem tem lahko ob koncu sklenemo, da **možnost ‘obnove’ krščanstva**, pa naj bo le-to še tako posodobljeno, dandanes **ni več sprejemljiva**. Edina pot k zrelemu in pravilnemu odnosu med vero in kulturo v sekularizirani in pluralistični družbi (kakršna je naša) je pot prenovljene ‘inkulturacije’. Primerno razumevanje tega procesa bo premostilo polarizacijo med zagovorniki **‘navzočnosti’** in zagovorniki **‘posredovanja’**.

2. ‘Inkulturacija’ prvotnega krščanstva

Zgodovinsko sta pomembna dva vzorca odnosa vera-kultura: prvi je bil vzorec **‘inkulturacije’** evangeljskega sporočila v različne kulture (to je potekalo postopoma, kakor se je evangelij pač srečeval z njimi), drugi pa vzorec **‘krščanskosti’**, ki je zaznamoval predvsem srednjeveško obdobje.

Ni naša naloga obnoviti zgodovino prvotne inkulturacije krščanstva, začenši s poskusom sv. Pavla na atenskem Areopagu (glej Apd 17, 22-31) ter evangelizacijskega delovanja apostolov in cerkvenih očetov v ‘poganskem’ ali ‘nekrščanskem’ okolju. To vprašanje obravnavajo nekatere odlične strokovne

študije, iz katerih bomo mi samo povzeli sklepe, ki nas najbolj zanimajo.

Prvotna Cerkev je svojo evangelizacijo začela tako, da je krščansko skrivnost izražala z **judovsko kulturo**, v okviru katere se je udejanilo učlovečenje. V stoletjih, ki so sledila, so isto sporočilo oznanjali in razlagali ljudje, ki so pripadali **helenistični kulturi**. Šele potem so veliki ekumenski koncili določili verske simbole in izpovedi z izrazi in pojmi kultur, ki so bile različne od prvotne. Zato je 2. vatikanski koncil lahko trdil, da je bila Cerkev »od začetkov svoje zgodovine zmožna izraziti Kristusov nauk s pomočjo **pojmov in jezikov različnih narodov**. Poleg tega je ta nauk skušala obogatiti z **modrostjo filozofov**. To pa zato, da bi bil Evangelij sprejemljiv tako za široke množice ljudi kot tudi primeren za potrebe modrih. In taka prilagodljivost oznanjevanja razodete besede mora ostati pogoj za vsako evangelizacijo. Tako se namreč spodbuja v vsakem narodu zmožnost, da na svoj način izrazi Kristusovo sporočilo. Hkrati pa tako nastajajo plodni stiki **med Cerkvijo in kulturami različnih narodov**«

Glede na to, kar se je dogajalo v prvem obdobju krščanstva, se evangelizacija izvršuje v dveh fazah. Proces **'inkulturacije'** je bil prvi način za uresničevanje odnosa vera-kultura v okviru poganske oziroma neevangelizirane družbe. Za to fazo je značilno hotenje, da bi evangelij napravili razumljiv in jasen ljudem določene kulture, se pravi z učinkovitim prevodom v oblike, jezik in simbole te

kulture. Brez tega bi človek ne mogel razumeti božje besede. Drugo fazo (ki je tesno povezana s prvo in je prav tako pomembna) pa zaznamuje poskus, da bi kulturo, v okviru katere se oznanja evangelij, prenovili od znotraj in jo odprli za celostni pogled na človeka, življenje in zgodovino.

3. Izkušnja srednjeveškega krščanstva

'Srednjeveško krščanstvo' je drugi vzorec, v katerem je zgodovinsko zaživel odnos vera-kultura. Ta vzorec označujeta predvsem navzočnost in delovanje Cerkve v sklopu že evangelizirane in kulturno homogene družbe. V 'krščanstvu' Cerkev namreč ni le navzoča v javnem in družbenem življenju (to se dogaja tudi pri procesu inkulturacije) in kot zahteva same narave neke otipljive skupnosti in družbeno pomembne ustanove, kot jo je določil Kristus: v primeru "krščanstva" Cerkev prodira v družbo in oživlja vse njene strukture (kulturne, socialne, politične, institucionalne), tako da iz nje naredi pravo 'krščansko družbo'. **Krščanstvo postane torej politični načrt** in natančno opredeljen vzorec družbe. V njej ima evangelij absolutno in normativno vlogo, bodisi kar zadeva razum (postavlja se kot edino merilo resnice), bodisi kar zadeva vest (edino merilo etičnosti). V tej logiki sama blaginja človeka in družbe zahteva, da je civilno sožitje nujno urejeno po merilih krščanske resnice in morale. Tudi s pomočjo sile, če je potrebno.

Tako opredeljeno 'krščanstvo' seveda ni Cerkev, ki nasprotno ohranja svojo

svojskost in svojo posebno versko istost. Kljub temu pa krščanska družba ne obstaja zunaj Cerkev: Cerkev in družba se dopolnjujeta. Cerkev zagotavlja blaginjo družbe s svojimi univerzami in bolnišnicami, jamči za mir med kristjani z 'božjim premirjem' in brani krščanstvo s križarskimi vojnami. Po drugi strani pa družba podpira Cerkev in njene ustanove s plačevanjem desetine in z izdajanjem zakonov, ki se strogo gledujejo po kanonskem pravu.

Ta izkušnja je seveda omogočila veliko dosežkov na ravni moralnega in kulturnega razvoja ter rasti Evrope in posameznih narodov stare celine (in je v najkrajšem času odpravila opustošenje, ki ga je pustilo za seboj naseljevanje novih narodov na Zahod.- B. Russel *Modrost Zahoda* – op. F.C.). Vsekakor je prilagoditev vere kulturi in politiki po eni strani pripeljala do nesprijemljivih oblik **izkoriščanja vere v oblastne in politične namene**, po drugi pa do **nedopustne konfesionalizacije družbenega življenja in svetne resničnosti**. Potreben je bil dolg in boleč prehod v moderno dobo, ki tudi ni bil brez protislovij in napak, da smo prišli do razčiščenja, ki pa ga marsikdo do danes še ni doumel.

4. Prelom med vero, kulturo in politiko

Nastanek modernega sveta skvari in prelomi enotnost vera-kultura-politika, značilno za srednji vek. Humanizem, renesansa, reformacija, razsvetljenstvo in francoska revolucija so faze preloma med vero in kulturo. Ta razkol izvira iz dvojnega preobrata vrednot, ki ga

je moderni svet izvršil v odnosu do 'krščanstva'.

Prvi preobrat je bil prehod iz **teocentrizma**, ki je označeval srednji vek, v imanentni **antropocentrizem**, značilen za moderno kulturo. Značilen za človeka, ki ima sebe za nekaj 'absolutnega' in hoče nadomestiti Boga. Tak človek sam kuje svojo usodo, le-ta pa ne presega niti svetovne zgodovine niti njegovega časovnega obzorja.

Drugi preobrat na srednjeveški lestvici vrednot je dejstvo, da so **družbene strukture postale bolj prvenstvene kot človekova oseba**. Za modernega človeka je najpomembnejše to, da 'spremeni svet'. Pri tem lahko pride celo do hipoteze, da že sama obnova struktur zadošča za prenavo človeka in družbe. Na tak način moderni svet korenito nasprotuje tistemu istenju med vero, kulturo in politiko, ki je bilo osnova srednjeveškega krščanstva. Gre za najgloblji in popoln zlom neke celote, ki je trajala več stoletij. Razum se oddalji od vere, **zahteva neodvisnost od Boga in samega sebe proglasi za 'boga'**. Deduktivno metodo *ipse dixit* nadomesti induktivna metoda znanstvene raziskave in opazovanja dejstev, ki zanika vsakršno ubranost med vero in znanostjo. Politika odklanja vsakršno podrejenost duhovni razsežnosti, celo v odnosu do morale. **Enotnost cesarstva in papeštva, 'kraljestva' in 'duhovništva' nadomesti nastanek številnih nacionalnih držav**, ki zase zahtevajo popolno suverenost in hkrati odklanjajo vsako obliko odvisnosti od Cerkev, vsako podrejenost njenim ciljem

in interesom. Z eno besedo, v modernem svetu **'kristjan' ni več sinonim za 'državljana'** v ospredju družbenega življenja ni več vernik, temveč človek.

Milostni udarec je omenjeni srednjeveški enotnosti zadal cerkveni razdor, ki ga je prinesla **reformacija, ter širjenje novih idej o svobodi in strpnosti**; oboje je seveda v odkritem nasprotju s srednjeveškim načrtom istenja med vero, kulturo in politiko.

5. Hrepenenje po srednjeveškem krščanstvu

Rečemo lahko, da se Cerkev v svojem kulturnem izražanju in v svojih uradnih krogih ni nikdar dokončno sprijaznila s koncem 'srednjeveškega krščanstva'. Ta izgubljeni srednjeveški načrt so dolgo poveličevali kot simbol idealne družbene organizacije. Od tod izvirata iskreno žalovanje za predmoderno krščansko Evropo ter neka prirojena nezaupljivost do katerekoli omembe laičnosti, pluralizma ter nujnosti novega zgodovinskega in kulturnega posredovanja.

Katoliški tradicionalizem (Louis de Bonald) najprej, potem pa še nepopustljivi katolicizem (Joseph de Maistre, Felicite de Lammenais in Louis Veuillot) so vztrajali pri povsem negativni in pesimistični sodbi o modernem svetu. Konec srednjeveškega krščanstva, razkol enosti med vero, kulturo in politiko ter razkosanje, ki ga je povzročila reformacija, naj bi bili vzrok mnogih napak, na katerih temelji moderni svet. Posledice vsega tega so francoska revolucija, liberalni antiklerikalizem in socialistični ateizem.

Edina možna razrešitev bi bila ponovna vzpostavitev 'krščanske civilizacije' oziroma tiste enosti med vero, kulturo in politiko, ki se je uresničila v srednjem veku, začenši s pojmovanjem Cerkve kot 'popolne družbe' (societas perfecta).

Negativna sodba o modernem svetu in hrepenenje po 'krščanski družbi' sta bila v bistvu navzoča vse do današnjih dni. V popolnoma spremenjenih okoliščinah sta namreč Pij XII in Maritain izoblikovala načrt 'novega krščanstva'. **Šele 2. vatikanski koncil je z zrelejším pogledom na odnos vera-kultura-politika, predvsem v luči prenovljene teologije in izzivov sodobnega sveta, dokončno odklonil vsakršno domnevo o restavraciji.**

6. Načrt za novo krščanstvo

Pij XII. se je zavedal, da se časi spreminjajo. Zaradi tega odločno izključuje vrnitev k 'srednjeveškemu krščanstvu' ter oblikuje možnost novega krščanstva. Tudi Pij XII. izhaja iz negativnega razumevanja modernega sveta: »Težave sedanjosti so najbolj prepričljiva apologija krščanstva. **Sedanjost je namreč napakam preteklosti dodala še nove ter jih privedla do skrajnosti, iz katerih se lahko porajata le občutek izgubljenosti in propad**«. Vzrok vsega tega zla je oddaljitev Evrope (in to je povzročil moderni svet) od Kristusovega in cerkvenega nauka, ki »sta nekoč duhovno združevala Evropo. Le-ta je bila vzgojena in oplemenitena v znamenju Križa in je dosegla tako stopnjo civilnega razvoja,

da je postala voditeljica drugih narodov in celin«. Ker je srednjeveška izkušnja neponovljiva, je edina rešitev za hudo zlo sedanjosti v ponovni vzpostavitvi krščanskega družbenega reda, to je 'novega krščanstva', osnovanega na naravnem pravu in na božjem razodetju, ki ju uči Cerkev. Katoliški laiki se bodo morali zato angažirati na družbenem in političnem področju, da zopet 'pokristjanijo' strukture in ustanove ter tako lajšajo nalogo Cerkvi, ki dela za večno rešenje človeštva.

Ali je to morda 'povratek k srednjemu veku'? »Tega nihče ne misli, odgovarja Pij XII. Pač pa vrnitev **k takratni sintezi vere in življenja**. Ta sinteza ni izključna last srednjega veka, ker neizmerno presega vse okoliščine časa, vselej je aktualna, saj je bistvo vsake civilizacije, duša sleherne kulture.«

Papežev oris te nove sinteze med vero, kulturo in politiko v bistvu obnavlja klasični model krščanstva, vendar ga prilagaja spremenjenemu položaju družbe, ki ni več kulturno homogena. Ni dovolj, pravi, da znova potrdimo abstraktno idejo krščanstva. Potrebujemo »konkretnih uresničitev te ideje, to je zakonov, pravilnikov in ustanov, ki jih ustanovijo in predlagajo ljudje, ki so Cerkvi vdani in ki delujejo pod njenim vodstvom ali se vsaj pri njej navdihujejo«. To mora veljati tudi v današnji pluralistični družbi, kjer se kristjan ne more zadovoljiti le s tem, da sodeluje zgolj na 'človeški' ravni, ne da bi se s tem odrekel svoji lastni identiteti. Družbo je treba pokristjaniti tako, da spet vzpostavimo krščansko civilizacijo.

Pravi teoretik 'novega krščanstva' pa je Jacques Maritain. Izhajajoč iz znanega 'razlikovanja ravni' (ki je zelo vplivalo tudi na Koncil) se Maritainovo 'novo krščanstvo' razlikuje od srednjeveškega predvsem zaradi novih pogledov na **svetno resničnost**. Medtem, ko je bil srednjeveški vzorec krščanstva '**sakralen**', je Maritainov zdaj '**sveten**'. Medtem, ko je srednjeveško krščanstvo v svetni stvarnosti videlo **zgolj sredstvo duhovne resničnosti**, ima za Maritaina **svetna resničnost neko avtonomijo**, ki jo je treba ohraniti kljub priznavanju 'prvenstva duhovnega'. Ne gre torej za to, da bi uresničili krščansko državo, temveč laično, krščansko osnovano državo v spoštovanju zakonitega pluralizma.

Vera usmerja in navdihuje kulturo in politiko, **vendar se ne isti z njima**. Kot razlaga Maritain, pripada vera **duhovni ravni**, kultura in politika **pa svetni**. Ti dve ravni sta med seboj sicer popolnoma različni, nista pa ločeni. Stikata se v človeku, to je na tisti '**vmesni ravni**' (kjer se kultura in politika dotikata vere), po kateri Cerkev, ki vero uči, prispeva tudi k **svetni rasti človeka**. Zaradi tega je nujno treba preseči staro srednjeveško sintezo med vero ter zahodnim razumevanjem kulture in politike, zaradi katere so mnogi prišli do sklepa, da »je prava vera enako Evropa in da je širjenje božjega kraljestva med narodi v tem, da jim prinašamo zahodno civilizacijo.« Krščanstvo pa v resnici pospešuje vse pristne človeške vrednote, kjerkoli so, tako da rastejo v okviru različnih kultur. Krščanstvo tudi »ne uničuje značilnega

duha različnih civilizacij, niti ni ločeno od njega. Zaradi svoje božje presežnosti **more vanj prodreti in ga preobraziti, ne sme pa ga uničiti.**«

Kljub pomembnosti teh spoznanj Maritain še vedno ostaja znotraj srednjeveškega krščanstva. Če po eni strani z novim načrtom presega istenje vere, kulture in politike, pa po drugi vztraja pri tem, da mora vedno **Cerkev voditi izgradnjo človeške družbe**, in to preko čiste 'vmesne ravni', kjer se stikajo politika, kultura in vera. Za Maritaina namreč ta 'vmesna raven' pripada duhovnosti, ki je značilna za hierarhijo. Če torej Maritainovo priznanje zakonite **avtonomije zemeljskih resničnosti** odpira laikom nove perspektive angažiranosti in odgovornosti pri izbirah, ne spreminja bistvene postavke, ki trdi, da je samo krščanstvo zmožno določiti **skupne cilje pristne človeške civilizacije**. Ker pa to zadeva duhovno raven, ima na koncu hierarhija pravico do pobud in usmerjanja na družbenem in političnem področju.

Toda hitre in korenite spremembe v družbi in kulturi ter teološka dognanja zadnjih desetletij so zaznamovali **dokončni propad možnosti 'novega krščanstva'**. Hkrati je Koncil osnoval postavke drugačnega in zrelejšega odnosa med vero, kulturo in politiko, odnosa, ki ustreza razvoju civilne družbe in krščanske skupnosti.

7. Zgodovinska sodba Koncila

S tem, da je 2. vatikanski koncil odgovoril na pričakovanja in izzive spreminjajočega se sveta, je pojasnil

nekaj ključnih vprašanj, zaradi česar je odnos vera-kultura po modelu 'srednjeveškega krščanstva' postal nesprejemljiv. Postavke, ki zahtevajo neko novo sintezo, so zgodovinske in teološke narave. Na ravni zgodovinske analize se Koncil ogradi od negativne sodbe modernega sveta, ki je bila sad predsodkov in ki je do današnjih dni prevladovala v Cerkvi. Presega tradicionalni **pesimistični pogled** in poleg napak priznava modernemu svetu tudi zasluge. Seveda tudi ugotavlja, da moderni svet, ki je absolutiziral človeka in je Boga izključil iz družbenega življenja, ni uspel, kot je bil obljubljal, popolnoma osvoboditi človeka, da bi bil spoštovan v svojem dostojanstvu in neodtujljivih pravicah. Po eni strani ga ni osrečil, da bi ta človek lahko bil v miru sam s seboj in z drugimi; po drugi strani pa so tudi vsi miti, ki jih je ustvarila moderna civilizacija ('**religija razuma**', '**neskončni napredek**', '**revolucija**', '**razvoj**') klavrno propadli. Ostala je le sedanja '**družba brezbriznosti**', ki jo **dramatično tareta nihilizem ter izguba smisla in vrednosti življenja**.

Toda kljub vsemu temu se Koncil postavi na raven vere in zgodovinske objektivnosti. Ne vda se pesimizmu ter odklanja mračnjaško držo v odnosu do **pozitivnih rezultatov, ki jih je tudi moderni svet dosegel**. Rade volje priznava velike in izredne napredke ter številne dosežene cilje tako pod materialnim, znanstvenim in tehničnim vidikom, kot glede kulturnega, civilnega in človeškega napredka, čeprav je tudi res, da še naprej ostajajo huda in krivična

neravnovesja.

Moderni svet je torej protisloven. Po eni strani je uresničil veličastne gospodarske, tehnične in družbene strukture ter povečal količino proizvodov, kar je dalo človeku več 'imetja'; po drugi strani pa je ustvaril nove oblike emarginacije in revščine ter **ponižal človeka v dimenziji njegovega 'biti'**, kar je poslabšalo kakovost njegovega življenja. Po eni strani je ustvaril formalne prostore in strukture za svobodo in demokracijo (s sprejetjem pomembnih vrednot kot so laičnost, strpnost, pluralizem, svoboda mišljenja, vesti in veroizpovedi); po drugi strani pa je sprostil negativne in neobvladljive sile, ki bi lahko izničile dosežene pridobitve. Ustvaril je mednarodne pravne in mirovne organizacije; obenem pa je pomnožil število vojn, pospešil oboroževalno mrzlico ter ustvaril moro atomske bombe. Celo strukturam, ki so nastale zaradi izrednega napredka biologije, genetike in medicine in služijo življenju, preti, da se spremenijo v strukture smrti.

Tak dvojni prevrat vrednot, ki ga je moderni svet izvedel v odnosu do prejšnjega 'srednjeveškega krščanstva', ni v celoti dosegel cilja enakopravnosti in splošne rasti, ki si ga je bil zastavil. Človek, ki je samega sebe proglasil za 'absolutnega', je zašel v še večjo odrinjenost na rob. Sprememba struktur, ki je postala prednostna naloga, je večkrat osebo in družbo zadušila, namesto da bi jo prenovila.

Take negativne izkušnje ustvarjajo dandanes reakcijo, ki gre v nasprotno

smer, in sicer v smer ponovnega zanimanja za presežnost (povratak k svetemu, novo versko povpraševanje) ter v smer ponovne potrditve prvenstva človeka nad strukturami (iskanje smisla in kakovosti življenja). Bilo pa bi zelo kratkovidno, ko bi v tem obratu pozornosti, ki je nedvomno pozitiven in ga je treba podpirati, videli možnost ponovne vzpostavitve krščanstva', pa naj bo to staro ali novo. **Pozitivnih dosežkov modernega sveta**, ki smo jih prej omenili, kljub njegovim napakam **ne moremo izbrisati**. Zgodovina ne pozna povratka. To je toliko bolj res, če družbenim in kulturnim dosežkom dodamo dosežke ekleziologije, ki nam jih prinaša Koncil. Le-te ideje 'srednjeveškega krščanstva' ne onemogočajo samo na zgodovinski, temveč tudi na teološki ravni.

8. Teološka sodba

S teološkega vidika so glavni dosežki Koncila trije. Vsi so presegli vzorec srednjeveškega krščanstva in zahtevajo drugačen in zrelejši odnos med vero, kulturo in politiko.

Prva odločilna pridobitev koncilске teologije je v tem, da ne poudarja več Cerkve kot '**popolne družbe**', temveč Cerkev kot '**skrivnost**'; s tem bolje osvetljuje njeno bistveno versko (ne družbeno, ne politično, ne kulturno) poslanstvo. Ker je krščanstvo presežnega izvora, se ne more istiti z nobeno delno (partikularno) kulturo. Vse namreč presega, jih lahko navdihuje in odpira k celovitemu humanizmu. Od tod izhaja dejstvo, da daje Koncil

prednost **oznanjevanju božje besede in verski vzgoji**, ki sta osnova za novo inkulturacijo evangelija v sodobnem svetu. Le-ta mora nujno skozi zgodovinska in kulturna posredovanja, ki jih zahtevajo spremembe našega časa.

Druga odločilna pridobitev Koncila je zavest, da je zgodovinska razsežnost navzoča že v božjem načrtu odrešenja: sama **skrivnost učlovečenja božje besede se udejanja v edini zgodovini sveta**. Dasi krščansko razodetje ni kultura in se ga nanjo tudi ne da zvesti (je namreč presežno), kljub temu potrebuje in je rojeno zato, da jih vse navdihuje, sprejema vase, očiščuje in dviga. 'Posredovanje' **učlovečenja** postane tako **model Cerkve, ki je 'nadaljevanje' Kristusove osebe in poslanstva v zgodovini** ter je poklicana, da v teku zgodovine evangelij posreduje naprej: »Sveta ni mogoče odrešiti od zunaj; kakor je božja Beseda postala človek, tako se je treba v nekem pomenu živjeti v način življenja tistih, katerim hočemo ponesti Kristusovo sporočilo, **treba je biti soudeležen**«

Tretja pridobitev Koncila, ki je odločilna za preseganje vsake oblike srednjeveškega krščanstva, je bilo teološko razmišljanje o **avtonomiji in laičnosti zemeljskih resničnosti**. Le-te, vključno s politiko, imajo po volji samega Boga stvarnika **neko lastno vrednost**, svoje lastne cilje in sredstva. Ker gre seveda za ustvarjene resničnosti, **nimajo absolutne vrednosti** in ne morejo biti same sebi cilj, saj je samo Bog absolutni in tudi najvažnejši cilj, h

kateremu je usmerjeno vse ustvarjeno. Avtonomija zemeljskih resničnosti (in to je prava avtonomija) je torej vsekakor **relativna in 'vmesna'**, kar pa nam vseeno **ne dovoljuje, da bi kulturo, gospodarstvo, politiko, znanost in umetnost obravnavali zgolj kot sredstva, ki bi bila le toliko vredna, v kolikor se formalno nanašajo na svoj nadnaravni cilj**. Po volji Boga stvarnika imajo namreč vse svetne resničnosti svojo lastno vrednost, **svoje lastne 'zemeljske' in z naravnimi sredstvi dosegljive cilje**. Te cilje človek svobodno ustvarja, odkriva, izbira in uporablja ter so neodvisni z ozirom na sredstva, ki jih potrebuje, da doseže najvišji nadnaravni cilj.

S tem seveda **nočemo zanikati, da milost, zakramenti in krščansko življenje izpopolnjujejo naravo in da so v veliko pomoč pri doseganju 'vmesnih', to je svetnih in zemeljskih ciljev**. Želimo le reči, da bodo politika in druge zemeljske resničnosti usmerjene v službo človeku, kot to zahteva načrt Boga stvarnika, če bo človek po eni strani spoštoval njihovo **avtonomijo in laičnost** in če po drugi strani ne bo skušal iz njih narediti **nekaj absolutnega**.

Te važne pridobitve koncilske teologije nam omogočajo **preseganje dvojnosti**, ki je od samega začetka navzoča v Maritainovem načrtu 'novega krščanstva': **kulturna, socialna in politična posredovanja ne pripadajo 'duhovni ravni'** (kot je menil Maritain), **temveč svetni**. Iz tega sledi, da pobuda ne pripada hierarhiji, ampak **samostojnemu angažmaju laikov** na

kulturnem, socialnem in političnem področju — tam pač, kjer se stikata vera in zgodovina. Le-ti bodo seveda vselej ravnali dosledno v skladu s svojo pravilno oblikovano krščansko vestjo, v luči evangelija in cerkvenega nauka. ‘Kontinuiteta’ v ‘različnosti’ ravni torej ni odvisna od neke tretje, **‘vmesne’ ravni, o kateri odloča hierarhija** (kot je trdil Maritain), temveč od zgodovinskih, kulturnih in političnih posredovanj. To nalogo morajo **laiki izvrševati samostojno in odgovorno, krščansko dosledno ter strokovno.**

Po pridobitvah Koncila na ravni zgodovinske sodbe in teološkega razmišljanja je jasno, da je treba odnos vera-kultura-politika razčleniti na nov način. Nemogoče je slediti modelu krščanstva, pa naj si bo le-to srednjeveško ali ‘novo’. Radikalne družbene in kulturne spremembe ter jasnejša zavest o religiozni naravi Cerkve in njenega poslanstva nam vsiljujejo drugačno sintezo med vero, kulturo in politiko. Ta sinteza ne sme več biti **monistična, konfesionalna in integristična, temveč pluralistična in laična, sad sodelovanja z vsemi ljudmi dobre volje.** K tej sintezi vodi obnovljeni proces ‘inkulturacije’ vere v našo sekularizirano in pluralistično družbo.

9. Razlogi za ‘navzočnost’

Kljub tej razjasnitvi na zgodovinski in teološki ravni danes v Cerkvi še nismo dosegli potrebne enotnosti glede odgovora na vprašanje, kako uresničiti nov odnos med vero, kulturo in politiko

v današnji družbi. Govoriti o ‘dveh dušah’ je morda pretirano; dejstvo pa je, da ob-stajajo različne teološke razlage in razlike v kulturni občutljivosti. V resnici mislimo, da nobeno od teh dveh stališč - stališče **navzočnosti** in stališče **posredovanja evangelija v kulturo** ne sme prevladati nad drugim, temveč se morata spojiti v neko višjo sintezo. Le-ta je v bistvu lahko le neke vrste **prenovljeno razumevanje tiste ‘inkulturacije’**, ki je bila značilna za prvotno krščanstvo in katero danes terja sodobna sekularizirana (ne več evangelizirana) in pluralistična (ne več kulturno homogena) družba.

Ali je nova sinteza med prvinami **‘navzočnosti’** in prvinami **‘posredovanja’** sploh možna? Zagovorniki ‘navzočnosti’ - torej neke sodobnejše oblike ‘srednjeveškega krščanstva’ – izhajajo iz dveh načelnih trditev, ki sta prav gotovo pomembni in ki ju je treba v odnosu med vero, kulturo in politiko ohraniti.

Trdijo namreč, da je družbeni odnos verodostojen in konstruktiven samo, ko se uresničuje v **skladu z resnico in temeljno etično normo.** Medosebni odnosi - edini vredni človeka in bistveno drugačni kot odnos do stvari - se morajo po eni strani skladati z **objektivno resnico o osebi**, na katero se nanašajo, po drugi strani pa zahtevajo, da je **človeška oseba potrjena sama v sebi** in ne zgolj glede na subjektivno zavest, ki jo kdo lahko ima o njej.

Zagovorniki ‘navzočnosti’ so torej za obnovo ‘krščanstva’, saj »Srednjeveška kulturna izkušnja (sovpadanje verskega

in družbenega področja) ostaja zgled za Cerkev vseh časov«. Obliko srednjeveškega vzorca je seveda treba posodobiti. Vedno pa ostaja veljavna usmeritev, ki jo ta vzorec prinaša glede odnosa med vero, kulturo in politiko, če seveda drži, da je edina »avtentična, popolna vzgoja človeka, prav krščanska vzgoja« in da »vsaka druga kultura **tvega, da postane samovoljna in zavajajoča**«.

To so torej glavni vzroki, zaradi katerih »se Cerkev v nobenem trenutku svoje zgodovine ne sme odpovedati nalogi, da ustvari krščansko družbo, in to v oblikah, ki se sicer spreminjajo s časom in prostorom, ki pa vendar ne smejo nikdar popolnoma izginiti. Tako postane glavni problem najti obliko, ki bo današnjemu času najbolj primerna. Naše krščanstvo bo lahko tudi v manjšini, drugače kot tisto iz prejšnjih stoletij, vendar pa zaradi tega ne sme biti nič manj živahno in nič manj značilno.« **Ne gre torej za dialog in srečanje, temveč za soočanje z modernim svetom.**

10. Razlogi za evangeljsko posredovanje med vero in kulturo

V nasprotju z zagovorniki 'krščanstva' in 'navzočnosti' so zagovorniki evangeljskega 'posredovanja'. Leti vidijo v premoščanju 'krščanstvu' lastnega odnosa vera-kultura-politika celo nujnost, ki izhaja iz zvestobe evangeliju

Potreba po evangeljskem 'posredovanju' med vero in kulturo ter med kulturo in politiko, pravijo, **ni samo zgodovinska nujnost**, torej ni odvisna

le od dejstva, da moramo pričevati za evangelij v sekularizirani in pluralistični družbi. **'Posredovanje' je glavna in vsebinska kategorija krščanskega razodetja.** S tem v zvezi navajajo Pavla VI.: »Nadnaravni odnos, ki ga je sam Bog hotel skleniti s človeštvom, lahko prikažemo z dialogom, v katerem se božja Beseda izraža v učlovečenju in torej v evangeliju (...) Potrebno je, da vselej upoštevamo ta neizrekljivi in zelo stvarni dialog, ki nam ga je ponudil in določil Bog (...), da lahko razumemo, kakšen odnos moramo mi, to je Cerkev, skleniti in utrjevati s človeštvom.«

Z drugimi besedami - po mnenju zagovornikov srečanja z modernim svetom — je kulturno posredovanje kristjanov še najbolj utemeljeno v **sami skrivnosti učlovečenja.** Dejstvo, da drugi ljudje nimajo vere in se ne navdihujejo ob krščanski viziji sveta, ne more in ne sme preprečevati dialoga, stika in sodelovanja pri graditvi družbe. Tudi tisti, ki ne veruje v Jezusa Kristusa, je **nosilec pristnih človeških vrednot, ki evangeliju niso tuje**, čeprav so se zgodovinsko uveljavile brez Cerkve in včasih proti Cerkvi. Zakaj bi kristjani na primer ne mogli graditi skupaj z ljudmi dobre volje družbo, ki bo utemeljena na spoštovanju svobode vesti, na načelu, da so vsi ljudje enaki v dostojanstvu in imajo iste osnovne pravice, na pravici narodov do samoodločbe, na svobodi kulture in znanstvenega raziskovanja, na načelu strpnosti in pluralizma tudi na verskem področju, na spoštovanju do vseh ljudi, tudi če so v zmoti? Zakaj bi moralo biti tako sodelovanje varljivo

in nemoralno: zgolj zato, ker je te vrednote uveljavila **'laična kultura'**? Samo zato, ker 'drugi' ne sprejemajo vseh verskih resnic? Sam Koncil - nadaljujejo kristjani 'posredovanja' - nas opominja, da **Božji Duh deluje tudi zunaj Cerkve**. Navzoč je in dejaven tako v zgodovinskem razvoju in pri korenitih spremembah družbe kot tudi v tistih velikodušnih sklepih, s katerimi skuša človeška družina napraviti svoje življenje bolj pravično in bolj človeško. Seveda mora dialog potekati **v resnici in spoštovanju do etične norme, ki sta vsebovana v skrivnosti učlovečene Besede**. Ko Cerkev razodeva božjo skrivnost, **»odkriva človeku smisel njegovega bivanja oziroma zadnjo resnico o človeku.**« Zato je dobro, da zagovorniki 'navzočnosti' ne pozabijo te neizogibne potrebnosti odnosa med vero in kulturo. Iz vsega tega pa ne sledi, da je stik s tistimi, ki ne sprejemajo 'vse resnice', že izdajstvo ali razvodenitev evangelija, da, celo 'postavitev resnice v oklepaj'. Napor, da bi našli skupne točke in vrednote z neverujočimi, da bi skupno iskali in napredovali do popolnejšega poznavanja resnice, niti najmanj ne zasenči celotne resnice, ki se blešči v Kristusu. Ravno nasprotno: kot pravi Janez XXIII., **»stiki in sporazumi na raznih področjih svetnega življenja, med verniki in tistimi, ki ne verujejo ali verujejo na neprimeren način, ker so žrtve zmot, nudijo človeku možnost, da najde resnico ter se ji pokloni.**« Tudi Cerkev, dasi poseduje vso resnico, ki je potrebna za odrešenje in je pristojna, da sodi o verskih in moralnih vprašanjih, ki so vedno

navzoča v vsaki človeški dejavnosti, ne premore 'vse resnice' na znanstvenem, gospodarskem, političnem in kulturnem področju. Zaradi tega, trdi Koncil, »se kristjani po svoji vesti združujejo z drugimi ljudmi, da **najdejo resnico** in v skladu z njo razrešujejo številne **moralne probleme**, ki se porajajo tako v življenju posameznika kot v družbenem življenju«. Tudi pri razumevanju razodete Resnice, ki je absolutna in dokončna, obstaja določena postopnost, rast. Smemo celo trditi, da »se Cerkev v stoletjih nenehno **približuje polnosti resnice**« pod vodstvom Svetega Duha, ki ji po 'znamenjih časa' daje vedno bolj življenjsko zavest Kristusove skrivnosti. Iz tega razberemo, da tako zagovorniki 'navzočnosti' kot zagovorniki 'posredovanja' vztrajajo pri važnih postavkah odnosa med vero, kulturo in politiko, ki se medsebojno dopolnjujejo. Neupravičeno absolutiziranje ene ali druge postavke nas privede do teoretičnih polarizacij in do nesprejemljive prakse. Nujno je torej, in zdi se, da je čas za to že dozorel, da na to pozabimo in uresničimo neko višjo sintezo različnih potreb. Ta sinteza pa bo možna, če bomo sprejeli **prenovljeno zavest o 'inkulturaciji'**.

Taka je Cerkev novih časov: 'družbeno navzoča' preko nove inkulturacije vere v sodobni družbi. Močna, ker je neoborožena, zaupanja vredna, ker je revna, pogumna, ker je šibka, svobodna, ker nima druge moči razen moči božje Besede, ki je ni treba le vestno hraniti, temveč jo tudi utelesiti v zgodovini, da postane sol zemlje in luč sveta. (1986)

Moč duha

V spomin Aleksandru Solženicinu

Ena stvar je, v svetu prebivati – zgolj živeti, bi lahko rekli – druga pa je svet spreminjati. V zgodovini je bilo mogoče vedno tako, da so nekateri hoteli, da bi bil svet drugačen. Modernost Evrope pa je v tem, da so se pojavili ljudje, ki so postavitev drugačnega sveta zagledali v posebni luči: kot svojsko zadevo človeka, kot njegovo specifično možnost. Karl Korsch pravi v svoji knjigi o Marxu, da je »vsak pojem in vsaka teoretska formulacija« njegovega nauka služila praktičnemu posegu v zgodovinsko gibanje; in potem zanosno navede stavek, s katerim je mladi Marx zadal »zadnji in odločilni udarec« Feuerbachovi »preproščini«: »Filozofi so svet doslej samo različno interpretirali, sedaj pa je prišel čas, da ga spremenimo.«

Česar Marx ni videl – in kar danes, po vsem, kar se je zgodilo, bolje vidimo, ali bi morali bolje videti – je to, da ni prav dobro razumel tega, kaj delajo filozofi, pa tudi pesniki in pisatelji in vsi drugi, ki želijo registrirati svet v njegovi vsakdanji pa tudi manj vsakdanji formi. Vsi ti namreč svet,

ko ga »različno interpretirajo«, tudi »spreminjajo«. Marx je mislil, v skladu z novoveškim duhovnim vzgonom, da misel ni dovolj in da šele dejanje prinese človeku spolnitev: da človek ne doseže suverenosti subjekta s tem, da svet rekonstruira v misli, ampak s tem, da ga spreminja. To se pravi, ustvarja. Marxova zmota je bila usodna zato, ker je s tem, da je vzel primat misli in ga podelil dejanju, naredil dva zelo nevarna ukrepa: prvič je dejanje sprostil in mu na široko odprl vrata v revolucionarno silovitost, istočasno pa ga je ločil od misli in mu tako odvzel možnost – pa tudi nujnost – nenehne samorefleksije. Civilizacijo postavlja zahteva, da človek svoja dejanja legitimira.

Marxu moramo biti pravzaprav hvaležni, da je stvari tako jasno postavil in tako nedvomno pokazal na eno od velikih brezpotij, na katero je stopila moderna Evropa. Zgodovina ne pušča o tem nobenega dvoma: vse velike spremembe, ki so uravnale njen potek, so naredili ljudje, ki so svet mislili – ki so ga na vedno neve načine interpretirali. Pri spreminjanju sveta je torej treba

čakati na odkritje in narek misli. Na koncu tega zapisa bomo opozorili še na en moment, za katerega bi tisti, ki hočejo spreminjati svet, morali vedeti, in ni ne dejanje in ne misel, ampak nekaj tretjega.

A sedaj, zakaj ta dolgi uvod v ta kratki zapis? V nedeljo, 3. avgusta, je v Moskvi umrl Aleksander Izajevič Solženicin, ki je v veliki meri spremenil svet tako, da ga je mislil, razumel in o njem pripovedoval. Kar je tu posebej zanimivo, pa je to, da mu je bilo, lahko rečemo, naloženo, da se duhovno spopade s svetom, ki so ga, zapisani revolucionarnemu dejanju, postavili Marxovi učenci v prvem in drugem kolenu. Solženicin je tako postavljeni svet dobro poznal, saj mu je bilo usojeno osem let potovati po tistem otočju ali po tistih otokih, ki so predstavljali nosilno geografsko strukturo novega sovjetskega imperija. To so bila sibiriska taborišča – nepregledno morje sibirskih taborišč – ki jim je vsem bilo skupno to, da niso bila narejena za ljudi, s so v njih morali živeti ljudje. Življenje, ki je moglo obstajati na teh otokih, je Solženicin začutil, da mora sporočiti svetu. Postalo mu je jasno, da morajo ljudje na celini za vsako ceno zanj zvedeti. Zgodilo se mu je podobno kot se je zgodilo veliki ruski pesnici – mogoče največji – materi, ki je ob nekem drugem času in na nekem drugem otoku oddajala paket za sina in je, vprašana od ene od tristo žensk, ki so čakale v vrsti, če bi znala to opisati, v svesti si svoje moči, odgovorila: Mogú.

Tak odgovor je, samemu sebi, dal

tudi Solženicin. In ko je njegova knjiga *Otočje Gulag* leta 1973 izšla v Parizu, je v enem zamahu, lahko rečemo, spreobrnila Evropo. (Tudi Francijo – v času, ko je bila KPF največja stranka v državi.) Dobrih deset let prej pa je – zaradi srečnih okoliščin, ki so se spletle – v sovjetski zvezi izšla druga njegova znamenita knjiga *En dan v življenju Ivana Denisoviča*. Ta ni govorila o otočju, ampak o tem, da je tudi na otokih mogoče preživeti – in ostati čist in se ne omadeževati. V romanu ali, bolje, v noveli je opisan eden od 3653 tako izbojevanih dni v taborišču. Ko Denisovič zvečer na pogradu dela obračun, si lahko reče: Nič ni bilo narobe danes, vse je lepo teklo, bil je srečen dan. Ljudje, ki so knjigo brali, so razumeli njeno sporočilo: tudi svet je taborišče, povsod gre samo za eno stvar: ne se umazati in ostati čist. Denisovič je parabola o dobrem človeku.

Takšna je tudi *Matrjonina hiša*, bolj skica kot pripoved o stari gospe, ki jo pisatelj lahko konča z naslednjim stavkom: »Vsi smo živeli pri njej in jo dobro poznali, a nismo opazili, da je bila pravičen človek, za katerega pravi pregovor, da brez njega ne stoji vas.« Potem pa še doda: »Pa tudi ne mesto, pa tudi celi svet ne.«

To je bilo eno življenje, ki ga je Solženicin skusil, sovjetsko, postavljeno z revolucijo. Ko pa so ga leta 1974 izgnali na Zepad in se je po kratkih postajah v Nemčiji in Švici končno naselil v Cavendishu v Vermontu, je začel spoznavati še tistega, ki ga ni napadla

revolucionarna volja, ampak zahrbtne klice duhovne in moralne razpuščenosti. Solženicin, ki je prišel, kot Denisovič iz taborišča, z vedenjem o tem, kaj je človek, je začutil, da življenje, v katero se potaplja Zapad, ne pristoji človeku. Bil je, kakor kaže naslov knjige, ki jo je pozneje napisal, *med dvema mlinskima kamnoma*. Leta 1978, ko je bil že dve leti v Ameriki, so ga s Harvarda naprosili za predavanje. Vsi so mislili, da se bo v njem zahvaljeval za zatočišče, ki ga je Zapad celo stoletje dajal ruskim političnim emigrantom. Solženicin pa se je odločil, da mu pokaže zrcalo. Dr. Marijan Smolik je za *Zavezo 65* napisal izčrpno poročilo o knjigi *Med dvema mlinskima kamnoma*. Iz tega besedila objavljamo del, ki se nanaša na to predavanje:

Pozimi 1978 so ga vabili, naj bi imel predavanje ob sklepu študijskega leta na Harvardu. Tokrat je sprejel. Ker se je že štiri leta na zahodu boril zoper komunizem, ni hotel ponavljati, o čemer je že govoril, ampak je sklenil ožigosati pomanjkljivosti in slabosti zahoda. Govor je izjemoma napisal, prevajalka ga je prosila, naj omili ostrino, a ni hotel. Govor so že vnaprej napovedali in šele pozneje je izvedel, da so od njega pričakovali zahvalo za zahodno pomoč beguncem – torej protikomunističen govor. Večer pred govorom je bil s tujimi državniki povabljen na večerjo, poslušalo ga je kakih 20.000 ljudi, študentov, tujih in domačih gostov. Vse je bilo na prostem, pod platneno streho so bili samo gostje in govorniki. Drugi

so pozneje vztrajali kljub dežju. Rektor je čestital absolventom, častni doktorat so prejeli on, predsednika Botsvane in Izraela ter danski antropolog Erik Erikson.

*Solženicina so sprejeli z ovacijami, govoril je (s prevajanjem) uro dolgo, zvočniki so nesli njegove besede do vseh kotov parka. Vmes so mu ploskali, posebno ko je govoril, da se je treba otresti materializma. Prosili so ga za besedilo govora, razmnožili so ga v kakih 2000 izvodih nato pa se je začela bitka z iztrganimi citati v tisku v ZDA in v tujini. TV je snemala, Glas Amerike pa je oddajal tudi izvirnik v Rusijo. Naslednja dva meseca je trajalo odmevanje v tisku, kritika je bila komaj v zvezi z njegovim govorom, ki je imel naslov »**Razkosani svet**«: da je napačno vse presojati samo z zahodnega zornega kota, ki temelji predvsem na pravnem načelu, ki grozi z okamenelostjo, moralni principi komaj segajo v politiko, v gospodarstvo pa skoraj nič. Svobodoljubnost se je skoraj povsod izrodila v razvratnost, torej v smeri zlega. Zavest, da je človek odgovoren Bogu in tudi bližnjemu, je skoraj izginila. Človekove pravice so tako poudarjene, da pravice družbe kar izginejo. Javna občila niso predmet volitev, pa imajo vendar več vpliva kot zakonodajna, izvršna in sodna oblast. V tisku prevladuje politična moda, ne pa mnenjska svoboda (prav te izjave so mu posebej zamerili). Kopičenje bogastva je bolj upoštevano in zaželeno kakor vse drugo, ubija pa značaj in pogum, voljo do obrambe,*

tudi proti naraščajočemu terorizmu. Korenine tega so že v razsvetljenstvu, racionalističnem humanizmu, v tem, da je človek središče vsega in nad njim ni nobene sile. Brezverni humanizem je skupen zahodni družbi in komunizmu, zato zahodni inteligenti simpatizirajo z njim. Moralna kriza je posledica tega, da je politično in socialno dobilo prevlado nad Enim in Večnim. Treba je spremeniti skalo moralnih vrednot: nihče na svetu ne more najti drugega izhoda kot navzgor!

Mediji so iz govorapovzeli ne bistveno, predvsem so ga kritizirali, popolnoma pa prezrli najvažnejše. V več časopisih je bral nasvet: če vam tu ni všeč, pa pojdite. Zapisal si je, kako je pred tem predavanjem mislil, da živi v deželi, kjer svobodno poveš kar misliš, zdaj pa je

spoznal, da tudi demokracija pričakuje prilizovanje. Niti veliki časopisi niso objavili celotnega besedila, ampak le odlomke, ki so jih lahko napadali, češ, kako more Rus razumeti nas? Pričakovali so zahvalo za to, da so mu tiskali knjige. Pisali so celo, da je hotel groziti z vesoljno sodbo, našli pa so se tudi časopisi, ki so ga hvalili, da je upal povedati resnico naravnost.

V uvodu smo videli, da je svet mogoče spremeniti ali z revolucionarnim dejanjem ali pa z mislijo – z interpretacijo in razumetjem. Tam smo omenili, da obstaja še tretji način. Tega najdete v nekem kratkem stavku v molitvi, ki se v krščanstvu za Očenašem in Zdravomarijo najbolj pogosto moli. Glasi se: Pošlji svojega Duha in prerojeni bomo in prenovil boš obličje Zemlje.

JUSTIN STANOVNIK

Izvelek iz pravil društva

7. člen: Naloge društva so:

1. vzpodbujati člane k osebnemu in skupinskemu študiju perečih družbenih vprašanj v krščanskem duhu,
2. prirejati predavanja, seminarje in pogovore za člane društva, za ostale pa v skladu z veljavnimi predpisi in v okviru dejavnosti društva,
3. organizirati posvetovanja o posameznih vprašanjih s področja dejavnosti društva,
4. organizirati posebne tečaje za stalno izobraževanje,
5. izdajati društvene publikacije v skladu z veljavnimi predpisi in posredno ali neposredno sodelovati pri drugih javnih občilih,
6. objavljati svoja stališča k aktualnim vprašanjem,
7. povezovati svoje člane s prirejanjem družabnih srečanj, izletov in drugih oblik medsebojnega spoznavanja,
8. sodelovati s podobnimi organizacijami doma in po svetu.

Društvo Slovenski katoliški izobraženci (SKI) je član mednarodne organizacije **Pax Romana**, ki ima svetovalni status pri Združenih narodih v New Yorku, Genevi in na Dunaju pa tudi pri UNESCO v Parizu.

Pax Pomana, in z njo SKI, si prizadeva izražati moderno kulturo v luči krščanske vere z naslednjimi cilji:

- s filozofskimi, znanstvenimi in tehnološkimi prispevki sodelovati v dialogu, da bi ugotovili, kako bi bolje izrazili krščansko vero v okviru današnje kulture in kako bi obogatili kulturo z bogastvom verovanja,
- kritično analizirati glavne ideje in mite, da bi napredovali k svobodnejši, odprtejši in tolerantnejši družbi,
- prispevati k razvoju pravičnosti, svoboščin, človekovih pravic in pravic narodov s ciljem ustvariti mir,
- pospeševati teološko ustvarjalnost ob upoštevanju posebne pristojnosti poklicnih teologov,
- pomagati kritičnim skupinam kristjanov pri usklajevanju njihove zvestobe evangeliju in intelektualne ter moralne odgovornosti,
- pospešiti sodelovanje in dialog tako med skupnostmi različnih verskih tradicij kot tudi med verujočimi in neverujočimi,
- vzpodbuditi kulturne stike, ki temeljijo na spoštovanju različnosti, odpravi nadvlade in diskriminacije ter na priznavanju pluralizma krščanskih občeštev.

VSEBINA

JUSTIN STANOVNIK OSEMDESETLETNIK

Justin Stanovnik

SLOVENIJA - POSTTOTALITARNA DEMOKRACIJA

*Karitas, Komisija Pravičnost in mir pri Slovenski škofovski konferenci,
in Svet Katoliških laikov Slovenije*

IZJAVA

Bartolomeo Sorge

NOVA INKULTURACIJA VERE

Justin Stanovnik

MOČ DUHA

V spomin Aleksandru Solženicinu